

Hea Kodanik

EMSL-i ajakiri kodanikuühiskonnast

nr 1 (56)

talv
2013

EKAK 10
Misasi?

Peeter Langovits / Postimees

Milleks üldse vabakond?

Tallinna Ülikooli kodanikeühiskonna uurimis- ja arenduskeskus avaldas mullu laiapõhjalise uuringu Eesti elanike kodanikuühiskonda puutuvatest väärtustest ja käitumismustritest. Sealt koorub välja huvitav pilt: tänase Eesti ühiskonna väärtused on selgelt orienteeritud pigem kaasava ja osaleva ühiskonna ning poliitika poole. Ligemal kaks kolmandikku vastajatest kaldus üldiselt eelistama osalusdemokraatlike hoiakuid ning umbes neljandik Eesti elanikest teeb seda järjepidevalt, mis lubab juba rääkida osalusdemokraatlikust orientatsioonist. Järjekindlalt erinevate esindusdemokraatlike hoiakutega nõustujaid oli samas vastanute hulgas kokku kõigest 3%. Käitumismustrite poolel on pilt selles osas aga märksa tagasihoidlikum. Miks nii? Millest tulenevad käärid inimeste väärtuste ja ootuste ning tegeliku käitumise vahel?

Praegune arusaam näeb paraku poliitikat kui võimuvertikaali – või -püramiidi –, mille alumises otsas on kodanikkond ning ülemises peaminister ja president. Sellisel nähtuna on vabakond justkui poliitika lasteaed, paremal juhul sisend pärispoliitikale, mis aga ise kogu ühiskonda puudutavaid otsuseid langetada ei suuda ega saa. Selline nägemus ei vaesesta mitte ainult vabakonna mõistet, vaid poliitikat tervikuna. Kui parlamentaarne ja erakondlik poliitika on küsimus vertikaalist, siis vabakond on poliitika horisontaalne mõõde – see, mis annab talle avarust, si-

dusust ja hõlmavust.

Vertikaalse nägemuse probleemiks on, et vabakonna ja avaliku võimu suhted on raamistatud valdavalt avaliku võimu terminoloogias. Säärane kirjelduskeel ei vasta sageli sellele, kuidas vabakonnas aktiivsed inimesed ise oma tegemisi näevad. Nendel poliitika väljadel võib samal sõnal või terminil olla radikaalselt erinev sisu. Üheks suurepäraseks näiteks on siin selline oluline sõna nagu hää, millel on eesti

Praegune arusaam näeb poliitikat kui püramiidi, mille alumises otsas on kodanikud ja tipus peaminister.

keeles kaks omavahel seotud, kuid siiski erinevat tähendust.

Kodanikuna on meil justkui kaks häält – üks selline, mille me valimistel kellegi kasuks ära anname (ja mida näiteks inglise keeles tähistab sõna *vote*), teine aga see, mis võimaldab meil end teiste jaoks kuuldavaks teha (inglise keeles *voice*). Kui vertikaalse poliitika puhul on valuutaks hää, mida saab valimiskasti lasta, siis vabakond põhineb kodanike häälel paljususel, häätel, mida ei saa kokku lugeda või üksteisele taandada. Siit saab ilmseks ka üks nende kahe poliitilise mõõtmepinge kohti – vertikaalselt nähtud poliitika on ülespoole ahenev: mida kõrgemale seal liiku-

da, seda vähem erinevaid arvamusi ning seisukohti see võimaldab, seda vähem on seal ruumi horisontaalsele dimensioonile. Kuid demokraatia ei ole teadmiste valitsus, see on arvamuste valitsus.

Kui me räägime kodanikuaktiivsusest tänases Eestis, siis ilmselgelt ei ole asi selles, et inimesed ei tahaks ühiskonna asjus kaasa rääkida või neis osaleda; et nad ei hooliks. Tundub, et probleem on võimalustes – ja ma ei pea siinkohal silmas küsimust, kas kõigil on võimalus mingil moel kaasa rääkida, vaid küsimust, kui mitmel erineval moel on meil kodanikena võimalik kaasa rääkida ja osaleda. Kas poliitika peaks olema vaid erakondade mängumaa, kas kaasamine on asi, mida saab teha ainult riik vabakonnaga? Või äkki ka vastupidi – kas vabakond saab kaasata riigi?

Kas avaliku võimu ja vabakonna koostööd saab näha ainult kaasamisena tähenduses “kuulame ära ja võimaluste piires võtame arvesse” või oleks võimalik sammhaaval ja laienevalt avada ka otustamist ennast – nii et vabakonna hää oleks kuuldav terve poliitilise protsessi vältel, sihtide seadmisest ja probleemide piiritlemisest kuni lahenduste valiku ning nende elluviimiseni?

TARMO JÜRISTO

Lühendatud versioon 20. septembril Riigikogus EKAK-i arutelu kõnest. Kogu lugu www.ngo.ee/ekaki-kuulamised.

Aasta suhtekorraldaja

Palju õnne, hea ja aktiivne kodanik! Kas panid ikka tähele, et Eesti Suhtekorraldajate Liit valis detsembris just sind seekordseks aasta suhtekorraldajaks?

Liit tõdes, et 2012. aastat jäävad meenutama just sinu käimalükatud sündmused ja tõstatatud teemad. Esimese näitena toodi ACTA-vastane meeleavaldus, teisena õpetajate streik ning kolmandana erakondade rahastamise ümber toimunu.

Päev enne suhtekorraldajate tunnustust avaldas Virumaa Teataja Rakvere maleklubi esimehe Eino Vaheri kolumni "Ärge uskuge!", mis kogus Facebookis kiiresti kaks ja pool tuhat "laiki".

Vaher käis nimelt turismireisil Itaalias ja sedastas naastes kodukandi rahvale, et ärgu usutagu jutte kriisist Vahemere maades. Sest vaadake – oma reisi jooksul ei näinud ei tema ega keegi teine nende bussist ühtegi kurva näoga itaallast!

"Kividega loobivad nad vaid löbu pärast," kirjutas mees. "Ja oi kui uhke olen ma nende üle ning samas pettunud meis, eestlastes, oma orjameele ja lolluse pärast."

Võrdusmärgi vedamine kodanikuühiskonna tugevuse ning meeleavalduste-streikide hulga vahele on kaunis levinud. Tõsi, need ongi normaalsed kodanikuaktiivsuse tööriistad, kuid ainult ühed väga paljudest. Sellised, mis viitavad läbikukkumisele end muul moel tõsiseltvõetavaks teha kui jõu ja kõva häälega.

Kui mõelda, siis mitte just lähenemine, mida sooviksimine neilt, kes meid oma arvamuste õigsuses veenda püüavad. Ikka tugevam, mitte tugevama argument peaks ju olema see, mis võib aidata?

Mind rõõmustab, et kodanikuaktiivsust on Eestis taas aina rohkem. Et vajadusel tulla ka tänavale ning et seda märgatakse ja tunnustatakse. Ja ma loodan, et meeleavalduste kõrval märgatakse, õpitakse ja kasutatakse palju enam teisi, üldjuhul sootuks sisukamaid kodanikuaktiivsuse vorme. Vähem meelt, rohkem avaldust!

URMO KÜBAR

Seekord esikaanel: Kärt Ojavee

Kärt Ojavee on tuntud kui aktiivsete tekstiilide disainer ja leiutaja. Tema looming võib tänu sellesse nutikalt paigutatud elektroonikale ja uuenduslikele tehnoloogiatele muuta värvi ja mustrit, helendada või tekitada helisid. Efekt ei ole sealjuures eesmärk omaette, iga lahendus on idee ja funktsionaalsuse poolest terviklik. Tuleviku elukeskkonnas ei ole nutikad ainult telefonid ja kompuutrid, vaid ka materjalid meie ümber. Tehnoloogia jääb tagaplaanile.

Oma doktoritöös, mis valmib Eesti Kunstiakadeemias ning mille juhendaja on Maarja Kruusmaa Tallinna Tehnikaülikoolist, käsitleb Ojavee nutikate aktiivsete interjööri tekstiilide kasutamise võimalusi ja tehnoloogiat ning pakub välja uudseid lahendusi selles vallas.

Ta on koos ungarlanna Eszter Ozsvaldiga projekti SymbiosisO (symbiosis.com) üks algatajatest. Koos on arendatud ka platformi Heatit (heatit.cc), mis võimaldab erinevate materjalide programmeerimist.

Sügisel 2011 asutas Kärt ettevõtte KO! OÜ ehk brändi, mis arendab sisustus-aksessuaare. Praeguses tootevalikus on padjad ning voodipesu, millele tekib muster päikesevalguses, ning laserlõikusega töödeldud materjalidel põhinev kollektsioon First Views on Mars. Peagi on saadaval ka padjad, mis helendavad, kui neid kallistada või nurgast pigistada.

Kaanefoto: Anu Vahtra

Sisukord

ARVAMUS	lk 2-3
Tarmo Jüristo horisontaalne nägemus, Kaarel Tarand kirjasõna kaalust.	
LEKSIKA	lk 8-9
Urmo Kübar seletab kannatlikult, mida see EKAK tähendab.	
Mis EKAK-ist saab?	lk 10-15
Mari Öö Sarv vaatab EKAK-i loojatega minevikku ja tulevikku.	
VALIMISED JA VABAÜHENDUSED – KANDIDEERIDA? ..	lk 16-19
Kaarel Tarand intrigeerib Ott Lund ja Madle Lippust KOV-i valimistega.	
RAHASTAMINE LÄHEB MÕISTLIKUMAKS	lk 20-23
Alari Rammo tutvustab valmivat vabaühenduste rahastamise head tava.	
VÄLISMAA	lk 24-25
Tom Elkins NCVO-st analüüsib brittide juba kolmandat kokkulepet võimuga.	
NÄGU NIME JUURDE	lk 26-31
EKAK-i omaaegne projektijuht ja tänane halduskohtunik Daimar Liiv.	
EMSL JA TEMA LIKKMED 2013	lk 32-35
Traditsioonid, uued plaanid, verevahetus, Korruptsioonivaba Eesti.	
KOGEMUS	lk 36-37
Getter Tiirik tagasiside küsimisest, Aet Jaakson äri ja kogukonna koostööst.	
ROHELISEKS KASVAMINE	lk 38-41
Üliõpilaste keskkonnaühenduste kuldne kolmik.	
JUHTIMISSOOVITUS	lk 42
Raimo Ülavere ütleb, kuidas ootused ja tegelikkus vastavusse seada.	
AJALUGU	lk 43
Kes võrdles vabakonda Barkašovi grupeeringuga?	

Hea Kodanik on Eesti ainus perioodiline kodanikuühiskonna häälekandja, mis ilmub oma eelkäija EMSL-i infolehega 1994. aastast hea ilmaga kuni neli korda aastas ja trükiarv on seekord 4200.

Kõik autorid kirjutavad siin vabatahtlikkuse alusel – tuhat tänu sulle- ja pildimeistreile.

Tekstid valisid ja toimetasid

Mari Kodres | mari@ngo.ee
Urmo Kübar | urmo@ngo.ee
Alari Rammo | alari@ngo.ee

Kujunduse tegi

Karl-Kristjan Nigesen | karl@nigesen.ee

Keele eest hoolitses

Katrin Kern | kkern@ut.ee

Iga sõna eest vastutab

EMSL MTÜ, Rotermanni 8, 10111 Tallinn
664 5077 | info@ngo.ee | www.ngo.ee

ISSN 1736-7263

Internetis loetav www.ngo.ee/heakodanik. **Paberil** leiad ajakirja EMSL-i kontorist ja maakondlikest arenduskeskustest. Oma postkasti saab ajakirja **tellida**, kui teatad koguse ja kontaktid heakodanik@ngo.ee. Ajakirja jätkuvalt tasuta ilmumist saab ka **toetada** – www.ngo.ee/toeta.

Hea Kodaniku kirjastamist ja levikut rahastavad **regionaalministri** valitsemisala Siseministeerium ning Kodanikuühiskonna Sihtkapital.

Trükitud keskkonnateadlikus trükikojas Ecoprint

Kirjasõna kaalust

Kümnete Eestis jõustatud arengukavade ja strateegiate kohta ütlevad kriitikud, et need olevat üldsõnalised ja seega rakendamatud. Või siis, et on hea plaan kokku pandud, aga pärast selle heakskiitmist valitsus ei kavatsegi strateegiat täitma hakata, viidates ootamatult ilmnenule asjaoludele jne.

See ei tähenda siiski, et arengukavade läbimõtlemine ja (kasvõi üldsõnaline) kirja panemine oleks mahavisatud vaev. Kõik kõrgkultuurid seisavad lahutamatu kirjalikel tekstidel. Suuline pärimus hea, kirjakultuur parem. Kirjapanek on teadmiste põlvest põlve ülekandeks veatu ja tiražeeritult ka ülimalt turvaline viis, suusoojaks räägitud külajutt mitte. Ilma pideva juurde kirjutamiseta kaotab ka lugemine tähenduse, sest kaua sa ikka vana teksti aina juhmimale publikule ette loed.

Ka Euroopa suurte kultuuride minevik on täis aegu, mil valitsejad ise pole just suurema kirjaoskusega hiilanud. Oma tähtsate mõtete jäädvustamiseks on nad siis kasutanud “spetsialistide” abi, olgu need preestrid või kirjutajad. Aga eks need olid lihtsamad ajad, mil valitseja ette sattunud ülesandeid sai ehk raiumise teel kohati paremini lahendada kui teoreemi või valemi abil. Neid aegu pole meile enam antud.

Kindlasti leidub ühiskonnas rohkem kui üks neid, kellele kirjutamine ja selle tegevuse abil mõtete korrastamine juba lapsest saadik vastik on olnud. Selles pole iseenesest midagi traagilist. Vähemate vendade eest hoolitsevas heaoluühiskonnas peavad inimväärselt toime tulema ka need, kes pärast kohustusliku haridussüsteemi läbimist oma allkirjast enamat kunagi ei kirjuta. Tõenäoliselt ei valita neid aga iial tulenäitajateks või teerajajateks ühiskonnas.

Pole paremat viisi oma mõtete korrastamiseks teel algsest küsimusest põhjendatud järelduseni kui mõtete ja lahenduskäikude kirja panemine. Eks seda treenita ju kooliski (kuigi kahaneval määral), kuid inimese jaoks, kes tahab ühiskondlikus elus kaaluvat sõna öelda, pole kirjutamisele alternatiivi. Seega on need, kes mõne arengukava või strateegia tegelikult kirja pannud, igal juhul andnud olulise panuse me teksti- ehk kõrgkultuuri jätkumisse, rääkimata siis sellest, et nad ise on kirjutamise käigus mõtteselguse suurenemise kujul ka hindamatut väärtust tagasi saanud.

Kirjutatud tekst on inimese mõõt, võiks niisiis öelda. Ja mul on väga kahju, et me ühiskond ei ole me võimukandjaid küllalt süstemaatiliselt võtnud vastutusele selle eest, et nad kirjutamisest hoiduvad või selle viigilehega oma kirjaoskamatus varjavad. Eesti võib olla uhke selle üle, et meie iseseisvuse lugu on tulvil aktiivselt kirjutavaid või kirjutatud riigimehi. Ja pole vahet, kas nad on kirjutanud seadust, arengukava või luulet. Aga miks ja kui kaua peaksime küll ametis pidama neid, kelle kirjaoskusest pole omakäeliste tekstide kujul ühtki usaldusväärset tõendit?

KAAREL TARAND

Sirbi peatoimetaja

Karl-Kristjan Nigesen

“Mesinik vői mesipuu?”

Hea Kodanik nr 2/2012, lk 16-19

Rääkides ideaalist, on mesiniku ja mesipuuga võrdlemine vabaühenduste puhul vägagi paslik. Pideva töö ja initsiatiivi eest vastutavad mesipuusi ikka mesilased ise, mitte mesinik, kelle hooleks on korjata tublide askeldajate eest võimalikud takistused.

Mesilaste initsiatiivis ja motivatsioonis pole kahtlust, pidevalt lendavad nad välja, et koos kandamiga tarusse naasta. Ühes keskmises ühingus me päris sellist pilti ei näe. Siin on enamasti ikka mesinik see, kes toidab pisimesilasi, korraldab sülemlemist ja remondib taru. Mesilased vaatavad pealt ja parimal juhul annavad mesinikule tagasisidet või arutavad omavahel, kuidas tarul läheb.

Saame kõik aru, et mesinduses oleks selline taru täiesti kasutu, ometi just selline pilt meile paljudes ühingutes avaneb – üks või kaks inimest teevad väga palju ja teised väga vähe.

Ühinguks vajavad tõesti uut hingamist, loomaks keskkondi, kus inimesed saaksid oma huvisid ellu viia. Kuid arvan, et probleem on maetud veel sügavamale. Ühinguks vaevab krooniline inimestepuudus. Tee mis tahad – vat ei tule ja kõik, ütlevad paljud.

Kord tabasin end mõtelt, et kui inimesed pole huvitatud, siis ehk polegi sellist ühingut sellisel kujul vaja. Normaalse turumajanduslik põhimõte, kas pole? Kui pole vajadust, siis milleks kunstlikult pakumist tekitada?

Lõpuks mõistsin, et kodanikualgatuses saab seda kujundit kanda vaid osaliselt. Kodanikualgatuses on vajadused suured, kuid napib tegijaid. Seetõttu tuleb me-
sinikul pidevalt vaadata kaugemale kui üksnes oma taru. Kogu aeg peab käima inimeste leidmine ning kaasamine oma tegevusse. Ühingu tegevuse väljapoole tu-
rundamine muutub elu ja surma küsimu- seks. Kuidas saada rohkem inimesi? Kui-
das leida need, kellel on sotsiaalne närv, kuidas selliseid inimesi rohkem sünniks? Keda huvitaks, kes tõuseks ja ärkaks?

MAIKO KESKÜLA

Järvamaa Arenduskeskuse MTÜ-de
konsultant

Numbrilisi mõõdikud on kõige kergem kontrollida ning paraku seetõttu kasutatakse neid ka kõige kergekäelisemalt. Kui aga mängus pole ainult toetussummad riigieelarvest, vaid ka ühingute elujõulisus ja konkurentsivõime, siis kas sellised jäigad lüüesid näiteks vabaühenduse liikmete arvule on ikka õiglasel, ja mis tähtsamgi – üldse vajalikud?

Noorteühingutel on juba üle kümne aasta olnud põhjust rõõmustada seadusega ettenähtud riikliku tegevustoetuse üle. Tõsi, rõõmustamiseks on põhjust olnud ikka peamiselt neil, kes toetuseks kvalifitseerunud ning kes seda ka saanud. Kuigi noorsootöö seaduse definitsioonile vastavaid noorteühinguid on Eestis tegutsevate vabaihenduste koguarvust vaid käputäis, on neid siiski kordi rohkem kui neid, kes Haridus- ja Teadusministeeriumi jagatavast aastatoetusest osa saanud. Mullu oli neid õnnelikke 14, varem ka veidi rohkem.

Peamine põhjus peitub toetuse saamises nõuetes – kui liikmete vanusega pole noorteühingutel enamasti probleeme, siis viies maakonnas tegutsemise, aga kõige rohkem 500 liikme nõue on nii mõnedki tublid noorteühingud toetusest eemal hoidnud. Need nõuded on püsinud toetuse kehtestamisest peale. Kui algne idee oli lihtne ja arusaadav – raha oli vähe, noorteühinguidki tegutses vähem ning soov oli toetada pigem suuri, üleriigilisi

ühinguid suuremate summadega, kui et anda kõigile näpuotsaga –, siis ajapikku on nii raha kui ühinguid lisandunud, kriitერიумид jäänud aga muutumatuks.

Kuigi alla 500 liikmeka ühingud on korraldavalts esitanud taotlusi selle kriteeriumi muutmiseks, pole ministeerium ega ka suured ühingud sellest kuigi huvitatud olnud. Arusaadav – milline ühing tahaks enda toetussumma vähendamise poolt kätt tõsta. Samas on aga ka väiksemate seas väga kvaliteetse noorsootöö pakkujaid, kes kohati jõuavad oma tegevusega suurema- gi hulga noorteni kui need, kel paberite järgi liikmeid rohkem. Need ühingud on hoolimata liikmete vastuvõtmise ja nende üle arvestuse pidamise kohta käiva seadus- tiku puudulikkusele ja võimalusele seda omatahtsi tõlgendada siiski otsustanud, et kvantiteedi asemel on tähtsam keskenduda oma põhitegevusele ning katsuda saada vahendeid teistest allikatest.

Arusaadav, et piiratud ressursside korral on mõistlik piirata ka toetusesaajate arvu, et tagada toetuste mõistlik suurus. Kitsarinnaline on seda aga teha, piirates taotluse esitajaks kvalifitseeruvate ühingu hulka, selmet natuke rohkem töötada ning taotluste sisust lähtuvalt rahastamisotsuseid langetada.

MARTTI MARTINSON
MTÜ Noortepoliitika Keskus

Valmistutakse arutelupäevaks

Jaauaris kõigilt soovijatelt veebikeskkonnas viiel Eesti demokraatia tulevikku puudutaval teemal ettepanekuid kogunud Rahvakogu töötab nüüd laekunud ideede süstematiseerimise ja analüüsimisega. Samal ajal valmistatakse ette kevadel toimuvaid arutelupäevi, mis peaksid Riigikogule esitamiseks välja selgitama rahva poolt enim eelistatud lahendused.

Arutelupäevi tuleb kaht sorti: kõigepealt ettepanekute esitajate ning ekspertide (teadlased, erakonnad, vabaühendused, poliitikavaatlejad) ühised seminarid, kus seks ajaks mõjuanalüüsi-ga varustatud ettepanekud püütakse järjestada olulisuse ja pakilisuse põhjal. Ühiskonna suurima toetusega lahendusviiside selgitamiseks soovitakse kokku kutsuda umbes 500-liikmeline esindusliku valimiga arutelupäev.

Esinduslik valim tähendab ühiskonna mikromudelit, nii nagu seda kasutatakse avaliku arvamuse küsitlustes. Erinevalt küsitlusest ei uurita arutelupäeval aga lihtsalt inimese hoiakut, sõltumata sellest, kui palju ta teemale mõelnud on, vaid palutakse tal tutvuda ettepanekute poolt- ja vastuargumentidega, neid umbes kümneliikmelistes laudkondades teiste osalejatega arutada ja seejärel oma läbikaalutud eelistus kujundada. Igas laudkonnas on ka koolitatud arutelujuht, kelle ülesanne on tagada osalejatele võrdsed võimalused ja arutelureeglitest kinnipidamine.

Eestis on sellist meetodit kasutatud seni 30–60 osalejaga kogudes: Avatud Eesti Fond on korraldanud kaks arutelu Euroopa Liidu tuleviku, EMSL koos Justiitsministeeriumiga vägivalda vastu võitlemise arengukava teemal. Muijal maailmas on sarnaseid arutelupäevi aga läbi viidud ka tuhandete osalejatega ja kõikvõimalikes ühiskondade tervikuna puudutavates küsimustes. Need kogemused näitavad, et luues aruteluks head tingimused, on inimesed avatud ideede vaagimisele, üksteise täiendamisele, uue info vastuvõtmisele ja ka oma algsete hoiakute muutmisele ning tulemust saab käsitleda kui ühiskonna informeeritud seisukohta.

Kaks presidendi vabakonnakonnikku: Azad Ezzulldin Abubakar (vasakul) Kurdistanist ja meie Madle Lippus ning Kurdistaniparlamenti kodanikuühiskonna komisjoni juht Dana Sofi.

Areej Al-Yousef

Iraak saab kaks oma “EKAK-i”

Eesti eeskujust innustatuna valmistatakse Iraagis praegu ette lausa kaht sealset “EKAK-i” ehk koostöökokkulepet avaliku võimu ja kodanikualgatuse vahel. Üks valmib keskvalimise tasandil, teine Kurdistaniparlamenti autonoomses regioonis.

Kurdistani koostöökokkuleppe juures töötab konsultandina ka EMSL-i juhataja Urmo Kübar. Töö algas mullu suvel sissejuhatavate seminaridega, septembris käisid kurdid Eestis õppereisil ja kohtusid siinsete EKAK-i väljatöötamise ja rakendamise seotud inimeste ja organisatsioonidega.

Selle järel koostati kohaliku koostöökokkuleppe mustand, mida praegu arutatakse umbes 600 Kurdistaniparlamendi piirkonnas tegutseva vabaühendusega.

Pärast konsultatsioonide lõppemist kevadel on plaanis veel kaks ümarlauda, kus kokku leppida lõplik tekst, mille seejärel peaks kinnitama Kurdistaniparlament.

Novembris külastasid Eestit ka Bagdadis tulevast koostöökokkulepet ettevalmistavast avaliku võimu ja vabaühenduste esindajad, kes praegu on ametis oma mustandi koostamisega.

18 ettevõtet moodustasid detsembris liidu, töötamaks koos selle nimel, et ettevõtete vastutustundlikkust Eestis õhutada ja soodustada.

Asutajate seas on nii kõigile tuntud suurfirmasid, nagu Swedbank ja SEB Pank, Eesti Energia, Coca-Cola HBC Eesti, Saku Õlletehas, Toyota Baltic, Viru Keemia Grupp jpt, aga ka mikroettevõtteid, samuti näiteks Terve Eesti Sihtasutus. Täna on koalitsiooniga ühinenud ka Microsoft Estonia ning üks on avatud ka uutele liitujatele.

Nagu teisedki võrgustikud näeb liit peamiste ülesannetena teadlikkuse tõstmist, mida plaanitakse teha koos poliitikute, ametnike, meedia ja koolidega, samuti info ja kogemuste levitamist, huviliste nõustamist ja koolitamist ning tublimate tunnustamist.

Loe lähemalt Vastutustundliku Ettevõtluse Foorumi kodulehelt www.csr.ee.

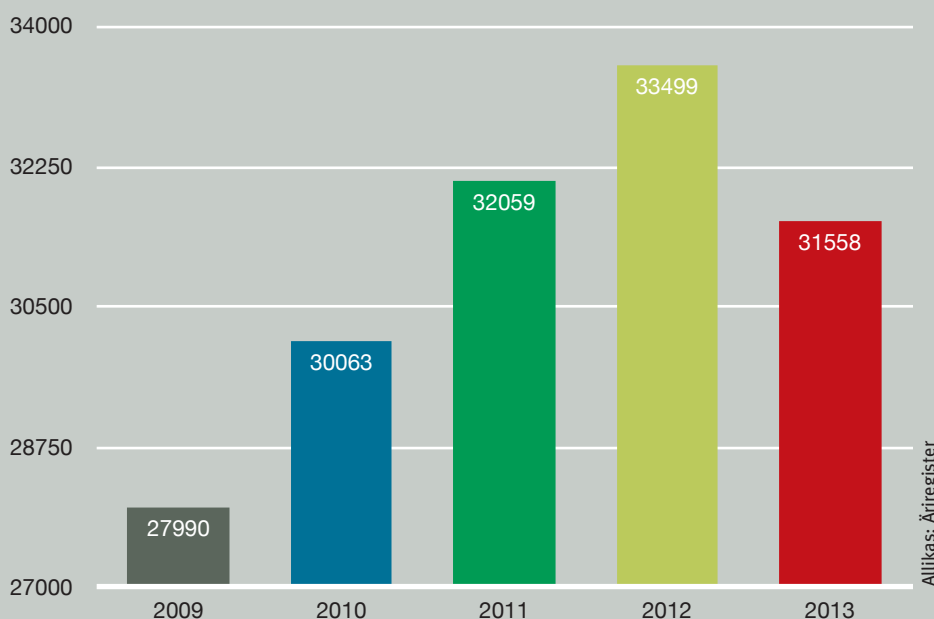
Vabaühenduste arv kukkus

2013 algas Eestis esmakordselt vähemate registreeritud mittetulundusühendustega, kui meil oli olnud aasta varem. Mullu jaanuariks juba 33 500-ni tõusnud arv on tänaseks kahe tuhande võrra pisem.

Ei, meie kodanikuaktiivsust pole tabanud tohutu tagasilöökk. Uusi ühinguid asutati mullu tavapäraseks 1554, ent lõpuks on riik asunud kustutama neid, kes pole esitanud oma aastaaruannet ega reageerinud saadetud hoiatusele. Seega vastab register lihtsalt rohkem tegelikule pildile.

Aastaaruannete esitamine äriregistrisse, kus kõik soovijad saavad nendega tutvuda, muutus MTÜ-dele viimaste juriidiliste isikutena Eestis kohustuslikuks 2010. aastal. EMSL on kutsunud valitsust üles need andmed ka tasuta kättesaadavaks tegema, valitsus on oma programmis seda lubanud aasta lõpuks.

Justiitsministeerium algatas äsja ka arutelu, kas aastaaruannete esitamise tähtaega võiks praeguselt kuuelt kuult pärast majandusaasta lõppu lühendada, arvesta-

des, et nüüdseks kohustuslik e-aruandlus peaks võtma senisest vähem aega. EMSL-i veebiküsitluses avaldas selle kohta arvamust 63 vastajat, kellest ligi pooled toetasid praeguse tähtaja jäämist, ülejäänutest arvas

enamik, et saaks hakkama ka 3-4 kuuga. Mullu esitas oma aruande tähtajaks 52% kasumitaotluseta ühingutest, ministeeriumi hinnangul on peamisi hilinemise põhjusi unustamine.

Siseministeerium putitas arengukava ja otsib uut partnerit

Aastateks 2011–14 koostatud kodanikuühiskonna arengukava sai jaanuaris rakendusplaani selleks ja järgmiseks aastaks. Arengukavas on kirjas, mida riigiasutused kodanikuühiskonna, vabaühenduste ja koostöö edendamiseks ette võtavad, samuti see, kes ja millal midagi teeb, mis tulemusi oodatakse ning palju see maksab.

Tegevusi leidub viies valdkonnas: kodanikuharidus, kaasamine, avalike teenuste üleandmine, vabaühenduste tegevussuude ja elujõulisus ning heategevus ja filantroopia.

Varasemaga võrreldes on nende alla lisandunud rahastamise korrastamise korra elluviimine, rohkem tähelepanu on vabatahtlikul tegevusel ja kodanikuharidusel. Senisel kujul jäeti välja kaasamise hindamise ja kaasamisnäidete levitamine ning vabaühenduste koolitamine avalike tee-

nuste ülevõtmiseks – põhjuseks inimeste ja raha nappus. Osa tegevusi sai täpsemad tähtajad ja eesmärgid. Loe lähemalt www.ngo.ee/kodar.

Uues rahastamise juhendis (loe lk 20–23) sisalduvat tegevustoetuse eraldamise korda katsetav Siseministeerium valib neil päevil ka uut strateegilist partnerit vabatahtliku tegevuse alal. Senine partner Vabatahtliku Tegevuse Arenduskeskus vahetas nime ja keskendub edaspidi MTÜ-na Vaba Tahe vabatahtlikke otsivate ühenduste toetamisele ja aitamisele.

Partnerilt oodatakse esialgu kahe aasta jooksul valdkonna arendustegevusi ning selleks on talle ette nähtud kuni 32 000 eurot aastast tegevustoetust. Ministeeriumi ametnik Marten Lauri (pildil) sõnul laekus sooviavaldus viielt vabaühendusest ning valik tehakse veebruari jooksul.

Seekordse ajakirjanumbri popimat akronüümi ja EKAK-i kasutamise võimalusi püüab lahti seletada **URMO KÜBAR** (ilmselt ka üks neist, kes seda sõna oma töös kõige enam kasutab).

Ühe lausega öeldes on EKAK ehk Eesti kodanikuühiskonna arengu-kontseptsioon kokkulepe kodanikualgatuse ja avaliku võimu vahel, kus ja kuidas need kaks omavahel kodanikuühiskonna tugevdamiseks koostööd tege-ma peaksid.

Vabakonna poolt kinnitas EKAK-i seks otstarbeks kokkukutsutud Eesti mittetu-lundusühenduste ümarlaud oma suur-kogul 2001. aastal, ametliku heakskiidu andis sellele Riigikogu poolteist aastat hiljem, 12. detsembril 2002.

Leidub neid, kes ütlevad, et Eesti oli Suurbritannia ja Kanada järel kolmas riik maailmas, kus niisugune koostöölepe sõlmiti. Sellesse tasub suhtuda skeptili-selt, sest on raske hinnata, millal on üks valitsuse või parlamendi kinnitatud ko-danikuühiskonna arengu dokument just “EKAK-i laadne” ja millal midagi muud. Praeguseks on niisuguseid riiklikke doku-mente vähemalt paarikümnes paigas, kuid Suurbritanniat ja Eestit tuuakse rahvusva-heliselt siiski enim näiteks.

Läbi raskuste EKAK-i poole

Alguse sai EKAK 1999. aastal ÜRO Arenguprogrammi toetusel läbiviidud EMSL-i projektist, millega otsiti lahendusi Eesti vabakonna elujõulisuse tagamiseks.

Üheks pakilisemaks küsimuseks oli vabariikide rahastamine. 1990ndate esimesel poolel toimusid siinsed ühendu-sed paljuski välisrahastajate toel, kes aga järk-järgult lahkusid, samas kui Eesti riigi rahaline tugi ei kasvanud.

Ometi mõisteti ka, et küsimus pole pelgalt rahastamisest, vaid et rahastamine on ainult üks küsimusi, mis mõjutab vaba-ühenduste tegevuskeskkonda ja koostööd avaliku võimuga. Ühendusi puudutavad seadused olid seks ajaks enam-vähem täna-sel kujul olemas, kuid oli selge, et seadus-tesse ei saa kirja panna kõike olulist ning et seadused üksi ei tekita ilmtingimata veel ei mõistmist ega soovi paremaks koostööks. Seda lünka pidigi hakkama täitma koosta-tav poolte vabatahtlik koostöölepe EKAK.

EKAK-i esimene versioon valmis kitsas ringis kiiresti, kuid sellega polnud rahul ei võimu esindajad ega ka ühendid. Ebaõnnestumisele järgnes EMSL-is pere-heitmine. Lahkujad moodustasid mõnda aega tegutsenud alternatiivse katusorgani-satsiooni EKLE ehk Eesti kodanikuühen-duste liitude esinduskogu, kes koostasid

ja esitasid Riigikogule oma EKAK-i ver-siooni, mis aga jäi kõrvale.

EMSL-i uus “EKAK-i tiim” eesotsas ju-risti, endise Riigikogu liikme Daimar Lii-viga rallis samal ajal mööda Eestit. Peeti koosolekuid, uus mustand avaldati inter-netis ja kodanikuühiskonna häälekandjas Foorum. Kaasati ka erakondi ja teadlasi, küllaltki tähelepanuta jäid aga ametnikud.

Väidetavalt osales kohtumistel ja aval-das kirjalikult arvamust kokku 2500 ini-mest ning nõnda võib EKAK-i esimeseks ja ehk olulisimaks saavutuseks, veel enne selle vastuvõtmistki, pidada ühenduste enese- ja üksteiseteadlikkuse tõusu.

Ka Tallinna ülikooli uuring näitab, et just sellesse aega jääb murrang ühenduste hoiakutes: kui varem nähti organisatsioo-ne pigem eraldi, igaüks oma teemal nokit-semas, siis nüüd hakati kõnelema endast kui vajalikust ühiskondlikust jõust.

Pärast ühendustelt heakskiidu saamist jäi EKAK Riigikokku toppama esiteks juba seepärast, et parlament ei suutnud otsus-tada, milline komisjon sellist dokumenti menetlema peaks. Lõpuks anti ülesanne ühiselt kultuuri-, sotsiaal- ja põhiseadus-komisjonile, kuid siiski kulus veel aasta, kuni valmis lõplik versioon.

Mõnda, mis EKAK-i sees

EKAK-i sisu võib jagada neljaks. Sis-sejuhatusele järgnevad 11 üsna üldises sõnastuses eesmärki (mida koostööga saa-vutada soovitakse) ja definitsioonid, mis tänaseks ilmselt enam kedagi ei üllata.

Teine osa kannab pealkirja “Koostöö-põhimõtted ja väärtused”. Väärtused, nagu kodanikuaktiivsus, osalus, austus, partnerlus jne (kokku üheksa), on taas üs-na üldteada, kuid praktilisemaks muuda-vad selle osa lühikesed selgitused. Näiteks leiab siit kaks ilmselt EKAK-i nii toona kui tänagi olulisemat põhimõtet – avalik võim austab kodanike ja nende ühenduste õigust seada endale ise eesmärgid ja juh-tida oma tegevust ning kui avalik sektor toetab kodanikualgatust, välditakse poliitilise iseloomuga piiranguid. Kui olete leidnud, et teiega pole nii käitunud, võite öelda, et kokkulepet rikutakse.

Vahest kõige praktilisem osa on aga kolmas, pealkirjaga “Eesmärkide saavu-tamise teed”, mis toob juba detailsemalt välja kummagi poole kohustusi koostöös.

Näiteks ei tohi avalik võim takistada ühegi ühenduse võimalusi oma liikmete

või valdkonna huvide eest seista ettekään-del, et eelistatakse kaasata kedagi teist. Ühendus peab samas olema suuteline veenvalt näitama, kuidas tema oma liik-meid ja sihtrühmi kaasab ja esindab.

Just eelkõige seda osa maksab lugeda neil, kes oma koostöösuhete üle õnneli-kud pole, ning vaadata, mida ütleb EKAK huvide esindamise, rahastamise, teenuste delegeerimise ja muude koostöövormide kohta. Kui leiate, et asjad ei toimi nii, nagu EKAK-is kirjas, maksab see esmalt partne-riga jutuks võtta. Formaalselt on tegu küll riigi tasandi kokkuleppega, ent vaevalt õn-nestuks ka kohaliku omavalitsuse esindajal veenvalt väita, et see tema linnas või vallas ei kehti. Kui rääkimine ei aita, võib pöör-duda EKAK-i ühiskomisjoni poole.

EKAK-i elluviimine

Neljas osa EKAK-i rakendamiseks on tänaseks aegunud ja seda rolli täida-vad iga mõne aasta tagant uuendatavad tegevuskavad. Praegune on koostatud aastateks 2011–14 ja kannab nime “Ko-danikuühiskonna arengukava”. See sisal-dab tegevusi, mida kodanikuühiskonna tugevdamiseks võtavad ette riigiasutused – ühendid, nagu öeldud, on ju oma eesmärkide seadmises vabad. On mõtet praeguse arengukavaga kursis olla, et osata ka oma tegevusi vastavalt plaanida, ning selle uuendamise ajal kaasa rääkida, et teile olulised teemad sisse saaksid.

EKAK-i ja arengukavade järelevalveks on moodustatud ühiskomisjon, mis oma tõusude ja mõnadega on jõudnud täna-seks kolmanda koosseisuni. Riigivõimu esindavad arengukavaga enim seotud ministeeriumid ja Riigikogu, ühenduste esindajad valiti konkursiga. Samuti kuulu-vad sinna KÜSK-i, maakondlike arendus-keskuste ja omavalitsusliitude esindajad.

Komisjoni ülesandeks on jälgida, et arengukavasse kirja saanud tegevused korralikult ellu viidaks, ning lahendada selle ja EKAK-i põhimõtete järgimisega seotud probleeme. Valdkondlikumate küsimuste jaoks, nagu näiteks ühendus-te rahastamine või vabatahtlik tegevus, moodustab komisjon vajadusel töörühmi, kuhu võib kuuluda ka eksperte ja ühen-dusi väljastpoolt komisjoni.

Loe EKAK-i teksti ja kõiksugu muid sellega seonduvaid materjale www.ngo.ee/ekak.

Mis EKAK-ist saab?

Paari kuu eest sai Eesti kodanikuühiskonna arengu kontseptsioon ehk EKAK kümneaastaseks. **MARI ÖÖ SARV** käis uurimas, millise pilguga vaatavad EKAK-i loojad vabakonna ja avaliku võimu koostöö tänasele seisule, ning küsis neilt ja tänaastelt aktivistidelt, kuidas EKAK võiks järgmisel kümnendil Eesti elu muuta.

EKAK-i loomine oli võimas protsess, mis võttis kolm aastat aega ja hõlmas paljusid inimesi. Loojatel oli silme ees brittide sarnane dokument, mis korras- tas, reguleeris ja väärtustas avaliku võimu ja kodanikualgatuse koostööd, pani paika tulevikuplaanid ja toimis kuningriigis hästi.

“Eeldused olid head, mõte oli uus ja paljud poliitikud olid ideele väga avatud,” meenutab Avatud Eesti Fondi juhataja Mall Hellam. “Ehk nad ei kujutanud ette, mida see igapäevaelus tähendab. Aga tähendab ju seda, mida inimesed täna nõuavad: et rohkem küsitaks nõu ja konsulteeritaks kodanikega. Tullakse või tänavale, et nõuda ja saada informatsiooni, anda hinnangut ja avaldada arvamust,” räägib ta ja märgib: “See ongi EKAK *in action*.”

Kodanikuühiskonna Sihtkapitali juhataja Agu Laius meenutab, et EKAK-i loomist saatis unistus, kuidas avalikul võimul ja kodanikel on ühised eesmärgid ja teineteist tunnustav koostöövaim, tagatud on vabaühenduste sõltumatus ning rakendatud läbipaistev ja võrdselt ligipääsetav rahastamiskord.

Täna seaks enesestmõistetavad soovid? Ehk jah, kuid kümne aasta eest kindlasti mitte, tõdeb Laius. “Poliitikud ja ametnikud suhtusid ühendustesse üleolevalt,

Eeldused olid head, mõte oli uus ja paljud poliitikud olid ideele väga avatud.

Toimib ka tundmatuna?

Ükskõik kui pidulikke sõnu me EKAK-i tähtsusest ka räägime, fakt on see, et suurele osale vabakonnast ei ütle see lühend midagi.

Tallinna ülikooli 2010. aasta uuring toob välja, et EKAK-ist pole midagi kuulnud 46% küsitlusele vastanud ühendustest. Tekstiga väidab end olevat tutvunud 13% ning sellealastes aruteludes osalenud või oma töös dokumendile tuginenud kõigest mõned protsendid (ülejäänud ütlesid, et on lühendit kuulnud, kuid lähemalt ei tea). Seejuures on teadlikkus langenud: 2005. aastal oli EKAK-ist mittekuulnud 30% ning sellega tutvunud ja kasutanuid kokku 24%.

Väheste teadlike hulgas lahvatab aeg-ajalt ka soov ülejäänuid valgustada, nii näiteks on hooti arutatud ideed EKAK-i “rahvapärasest” versioonist (ühe katsena koostati kunagi voldik “Ehk Kõik Algab Koostööst”). Teised leiavad, et lühenditest olulisem on rääkida sisust – näiteks ühenduste rahastamisest, kaasamisest jms, mis kindlasti kõnetavad enamaid.

Kui paljud meist siis näiteks detailselt põhiseadust tunnevad, ent vaba ja demokraatliku riigi kodanikuna elamisega saame valdavalt ikka hakkama. Samas, haritud inimene mõistagi teab oma õigusi ja oskab nende eest seista.

Nii näitab ka Tallinna ülikooli uuring, et enam on EKAK-iga kursis tegutsemissuutlikumad ühendid: vanemad, suuremad, rahaliselt paremini toime tulevad ja teistega enam koostööd tegevad organisatsioonid. Võta siis kinni, mis siin põhjus ja mis tagajärg.

Iga kahe aasta tagant toimub Riigikogus EKAK-i elluviimise ja kodanikuühiskonna arengu arutelu riiklikult olulise küsimusena. Oluline või mitte, aga kui arutelu jõuab fraktsioonide ettekanneteni – sellel pildil näiteks Eiki Nestor mullusel arutelul sotsiaaldemokraatide mõtteid tutvustamas –, kipub saal rahvaesindajatest juba tühjaks valguma.

Algusaastatel muretseti hooti ka selle pärast, et EKAK-i elluviimiseks moodustatud ühiskomisjon ühtse meeskonnana toimiks. Pildil üks 2006. aastal toimunud väljasõidukoolitustest, kus vabakonna raudvara Ene Hionit (vasakul) kuulavad külaaktivistid Külli Vollmer ja Romeo Mukk, viimaste vahel hõõrub rõõmsalt käsi toonane regionaalministri nõunik Merike Metstak.

tõrjusid neid ning soovitasid tegeleda oma asjadega, mida nad kutsusid „kindakudumiseks“, ning mitte küsima raha riigilt, kuna see olevat „rottide tegevus viljasalves“. Oli neidki, kes võrdsustasid vabaihendused maffiaga,” meenutab ta.

Ent ega pilt teisel poolelgi roosiline olnud. “Paljud ühenduste esindajad ei mõistnud samuti koostöö, kaasamise ja osalemise püüdlusi. Osa nägi oma rollina pidevat aktiivset vastuseisu avalikule võimule, soovimata üldse dialoogi pidada.”

Sellist Eestit tahtsime!

Toonased aktivistid nendivad, et EKAK on meid toonud õigesse kohta. Laius veab paralleeli idabloki maadega, kus sarnast koostöölepet ei ole: “Mitmes neist on üles ehitatud riigi juhitud ja kontrollitud vaba-

Kardinaalselt on muutnud nii avalikkuse, avaliku võimu kui ka meedia suhtumine vabaihendustesse ja nende tegemistesse.

ühenduste ohjamise süsteem, mitmes on ennekõike keskendunud avaliku vastasseisu ohutamisele ja forsseerimisele.” Sellist Eestit me ei tahtnud ja sellist Eestit me ka ei saanud.

Laius nimetab otse või kaude EKAK-ist sündinud saavutused: meil on vabaihenduste eetikakoodeks ja vabakond on erakondadest sõltumatu. Igaks valitsuspe-rioodiks koostatakse kodanikuühiskonna

arengukava, kus avalik võim võtab endale ülesanded, mis tuleks ühenduste ja kodanikuühiskonna edendamiseks ära teha. Meil on kaasamise hea tava, avalike asjade ulatuslik avalikustamine ja ühiskonna läbipaistvus.

Meil on KÜSK, varsti hakkab tööle vabaihenduste riigieelarvelise rahastamise korrastamise juhend. Meil on aktiivsed ja ettevõtlikud kodanikud: üha laieneb vabatahtlik töö ühiskonna heaks, mille eedaimaks näiteks on maailmaliikumiseks kasvanud “Teeme ära!” talgud. Kardinaalselt on muutunud nii avalikkuse, avaliku võimu kui ka meedia suhtumine vabaihendustesse ja nende tegemistesse. Sellist Eestit ju tahtsime?

“Ilma EKAK-ita ei oleks me suutnud poliitikutele pooli asjugi selle ajaga sel-

Jüristo hinnangul on üks EKAK-i märgilistest tähendustest see, et vabakond ja võim pole hierarhilises suhtes, vaid ühe protsessi eri osad.

“Igapäevaelu selline pole,” tõdeb ta samas kahetsusega. “EKAK kõneleb koostööst avaliku võimu terminites ja see tekitab ikkagi võimusuhte, ehkki see pole administratiivne domineerimine. Praegu sõltuvad kodanikuühiskonna initsiatiivid ikka suures mahus avalikust rahast, mis jällegi tähendab mingit laadi hierarhiat,” selgitab ta.

Vabakonna esindajad kostavad kui ühest suust, et napib avaliku sektori huvi ja tahet koostööks. Jüristo meenutab, kuidas läinud pingelisel sügisel nimetanud reformierakondlane Rain Rosimannus vabakonna tegevust laupäeviti kiikede vär-

EKAK-i kümne eluaasta jooksul on kodanikuühiskond Eestis hakanud ise kaela kandma – juletakse ise asju teha.

vimiseks. “Nii see tsitaat kui ka kontekst tähendas, et te võite ju mingit ringi teha ja üksteisel käest kinni hoida, aga päris asju tehakse siin mujal,” kahetseb ta.

Jüristole paistab, et avaliku võimu jaoks on kodanikualgatused inimestele ja ettevõtetele lihtsalt hüppelaud, kust jõuda „pärispoliitikasse“ ja „pärismaailma“. “Mina näen seda probleemina. [Riigikogu põhiseaduskomisjoni esimees] Rait Maruste ei näe ja minu meelest on see ka

geks teha, rääkimata ettevõtmiste käivitamisest,” on Laius veendunud. Lisaks on ta rahul, et peale on kasvanud ja kasvab üha juurde uus väga arvukas noorte vabakonna aktivistide põlvkond – seegi EKAK-i vaimus tehtu tulemus.

Et EKAK-i 10. sünnipäeva paiku tulid kodanikud tänavale ja kogusid oma nimed “Harta 12” alla, on Mall Hellami sõnul ehe “EKAK-i tegemine”, sõltumata sellest, kas tegutsejad on selle dokumendi olemasolust ülepea teadlikud.

Kodanik Tarmo Jüristo on tuleviku osas lootusrikas samal põhjusel: ta leiab, et EKAK-i kümne eluaasta jooksul on kodanikuühiskond Eestis hakanud ise kaela kandma – juletakse ise asju teha. “Kodanikud ei tegutse avaliku võimu, vaid enda jaoks,” märgib Jüristo.

Ühiskomisjoni tõusud ja mõõnad

Valitsuses on EKAK-iga seondud pandud regionaalministri ülesandeks, kuid vabalt võinuks minna ka teisiti. Vastuvõtmisele Riigikogus järgnesid peagi valimised, valitsust asus juhtima uus erakond Res Publica ning tõtt-õelda polnud ükski ministeerium lisäülesandest huvitatud. Otsus, et vastutajaks jääb Siseministeerium ning seal regionaalminister, langes alles sügisel, kui EKAK hakkas juba aastaseks saama.

Riigikogu otsus nägi ette, et tuleb moodustada valitsuse ja ühenduste esindajatest ühiskomisjon kontseptsiooni “rakendamise tegevuskavade ettevalmistamise, elluviimise ja täitmise hindamise süsteemi käivitamiseks”. Komisjon pandi kokku nii, et Siseministeerium nimetas, millised teised valitsusasutused sinna kuuluda võiks ning need omakorda tõid kaasa oma olulisemad ühendustest partnerid.

Selline valik oli ise vastuolus EKAK-i põhimõtetega, samas oleks ka raske kujutada ette esinduslikku kogu ühendustest, kes oma esindajaid demokraatlikult valiks. Kuid see ei olnud komisjoni põhihäda.

EKAK-i tegevusteks nägi valitsus ette 200 000 krooni (u 12 800 eurot) aastas, mis tähendas, et suures osas sõltusid tegevused sellest, kuivõrd neist huvitatud ühendustel õnnestus ise kusahilt lisaraha leida. Paljusid asju ei tehtud EKAK-i algusaastail mitte riigi, vaid Balti-Ameerika Partnerlusprogrammi rahaga.

Kui ühendused olid esindatud valdavalt tippjuhtidega, siis ministeeriumide puhul ulatus tase talituse juhatajatest lepinguliste töötajate või allasutuste spetsialistideni. Nii puudus ametnikel volitus oma maja nimel otsuseid teha, mistõttu paljud probleemid kordusid koosolekust koosolekusse lahendust leidmata.

Seda püüti parandada 2007. aastal, kui ministeeriumid nimetasid komisjoni kantslerid, kuid endiselt jäi segaseks komisjoni roll, eriti kui tegevuste elluviimiseks nappis raha. Aastate 2007–2010 tegevuskava loetles peamiselt ministeeriumides niigi plaanitud tegevusi ega kavandanud ühenduste meelest erilist arengut. Toona arutati EKAK-i rakendusüksuse loomist, kel oleks kohustus ja vahendid vajalike tegevuste elluviimiseks, kuid selle asutamiseni ei jõutud. Peamiselt käis komisjon koos oma töökorraldusega seotud küsimuste arutamiseks, aruannete ja uuringute tulemuste heakskiitmiseks.

Aastate 2011–14 arengukava koostati juba nii, nagu peaks, alustades erinevate partneritega selle arutamisest, mida üldse oleks vaja teha. Ühe rakendusüksuse asemel on ülesanded jagatud paljude organisatsioonide vahel, selle rakendamiseks tänavu ette nähtud 4,1 miljonit eurot. Mullu uuenes kolmandat korda ka komisjoni koosseis: vabaihendused valiti avaliku konkursiga, ametnikud on aga taas esindatud spetsialistide, mitte kantslerite tasemel.

Kas vajame uut EKAK-i?

Siim Kiisler: EKAK sobib hästi ka tänasesse päeva. Iseküsimus, et kui palju selle sisu leiab reaalselt rakendust, kui palju neist põhimõtetest kinni peetakse? Kuid sihina ei ole ta oma väärtust sugugi kaotanud. EKAK-i võiks isegi võrrelda Ameerika Iseseisvusdeklaratsiooniga, mis oli oma ideaalide poolest kõvasti oma ajast ees, kuid need ideaalid on ka tänapäeval eeskujuks.

Muutsime hiljuti ühiskomisjoni töökorda nii, et edaspidi hakkab ühiskomisjon EKAK-i põhimõtete rikkumise kohta tulevaid kaebusi läbi vaatama. Selle muudatuse mõte on leida koos lahendusi, kuidas EKAK-i paremini rakendada. Hinnanguid antakse tegudele, mitte inimestele, ja koos soovitusetega, kuidas sarnases olukorras EKAK-i mõttest lähtudes käituda.

Priit Sibul: Osa sellest on ka praegu väga aktuaalne. Usun, et kuna kogu keskkond, milles me tegutseme, muutub sotsiaalmee- dia ja kodanike aktiveerumise tõttu kiiresti, võiks EKAK-i vabalt ka uuendada. Miks mitte uuendada seda samas vormis, nagu on seda Rahvakogu. EKAK sõlmitigi tookord n-ö vabakonna eliidiga, kes siis teisi kaasasid. Ühisloome vormis jõuaks ehk rohkem rohujuure tasandile, tekiks loovamad

ideed. Aga ma ei usu, et peaksime higinistama ja otsima iga hinna eest uusi formaate, mis kõik senised probleemid lahendaks. Mulle tundub, et me ei ole olemasolevaidki piisavalt tööle pannud.

Kristina Mänd: Ehk vajaksime strateegilises plaanis EKAK-i laiendust, värskendust või täiendust. See annaks hinnangu senisele EKAK-ile – mis on muutunud seoses täidetud ülesannetega ning kas on tekkinud uued eesmärgid, ehk on aeg millestki loobuda, midagi juurde tuua või midagi ümber sõnastada.

Agus Laius: EKAK on pigem visiooni- dokument kui konkreetne tegevus- kava. Nii ei saa ilalgi öelda, et kõik, mis EKAK-is seisab, on tehtud ja võime ta nüüd kõrvale visata. Seal olevad väärtused ja visioonid ei ole ka tänaseks oma aktuaalsust ja sisu kaotanud.

Tarmo Jüristo: Sellised lepingud on elav tekst ja pole vaja karta nende muutmist väikesel ega isegi suuremal määral, isegi põhiseadusi ju muudetakse. Aga mulle ei tundu, et ta end kuidagi ammendanud oleks.

probleem,” sõnab ta. Jüristo jaoks on poliitilised näited nii Uue Maailma Selts kui “Teeme ära!” liikumine, ehkki kummiski ei tegutse professionaalsed poliitikud.

“Mõtleme, kuidas võiks “Teeme ära!” avaliku võimu nägemuse järgi käia,” paneb ta ette ja kirjeldab töönaolist protsessi: inimesed tulevad kokku ja arutavad, et palju prügi on laiali. Nad esitavad mingi petit- siooni või lähevad Keskkonnaministeeriu- mi ette meeleavaldusele või helistavad oma saadikutele. Komisjonis võetakse teema üles, võrreldakse ressursse ja prioriteete, arutatakse, mille alla selle probleemi lahenda- mise finantseerimine liigitada. Poliitiline protsess käib, kuni jõuab mingi otsuseni. Vabakond näitas, et saab ka teistmoodi.

Riigikogu kodanikuühiskonna toe- tusrühma esimees Priit Sibul leiab ka, et vabakonna ja riigi suhted pole kuigi hästi paigas – suhtlemise vorme on palju ja ta tunnistab, et kui tal ka endal on paljude aktiivsete kodanikega head suhted, siis need lähevad krampi kohe, kui suhtlus muutub formaalsemaks.

Siiski – mida aktiivsem on vabakond, seda rohkem temaga arvestatakse, lisab Sibul ja kiidab kodanike üha suuremat asjatundlikkust.

Tänased ideaalid

Uue Maailma Seltsi mootori Madle Lip- puse sõnul ootavad vabaühendused ava- likult võimult eelkõige nende tõsiselt võt- mist ka väljaspool valimiste-eelset aega. “See võib esialgu tähendada piiride kom- pamist, et hakata üldse tajuma, kuidas üksteisele kasulik olla. Pikemas perspek- tiivis loob see aga võimaluse paremateks otsusteks, tugevamateks ühendusteks ning loovamaks, tervemaks ning mõnusamaks ühiskonnaks,” sõnastab Lippus.

Mall Hellam lisab, et Eestis on vaja sel- get poliitilist sõnumit, et kodanikuühis- konnas on jõud ja et selle arendamine on kõigile kasulik. “Nii mõnedki ametnikud tulevad meie mõtteviisiga kaasa, aga pole poliitilist sõnumit, et kodanikuühiskond on oluline asi, hakkame sellega tõsisemalt tegelema. Oleks väga vajalik, et meie par- teid ja nende ladvik saaks aru, et kui nad süvenevad EKAK-isse ja sellega kaasne- vasse ja annavad selge sõnumi, et kodani- kuühiskonna arendamine on tähtis, lausa üks võtmeküsimusi, muutuks ka ametnike suhtumine,” räägib ta.

Vägisi seda poliitikutele selgeks ei tee.

Kas ei ole me liigselt mugandunud avalikku raha saades ja jätnud unarusse omatulu teenimise ja annetuste taotlemise võimalused?

Hellam tõdeb, et eks peame ise rohkem aktiivsemalt selgitama, mida, milliseid eeliseid ja vooruseid ühiskonnale tähendab tugev vabakond, ja seda pidevalt tõestama.

Peeglisse vaatamise aeg

Agu Laius läheb paremast tulevikust rääkides aga hoopis teist teed: tema ootab, et EKAK-i vaim läheks ühenduste sisse ja et pärast kümnendi jagu hästi arenenud protsesse on aeg uuesti tegeleda vabakonna sisekaemusega. Kas ühendused ise on nende arengutega sammu pidanud, kas on midagi, mida me üheskoos ja igaüks eraldi peaksime rohkem ja paremini tegema, kas oleme ise EKAK-i väärtuste teel ja kuidas seda kurssi hoida?

Kas ei ole me liigselt mugandunud avalikku raha saades ja jätnud unarusse omatulu teenimise ja annetuste taotlemise võimalused, küsib Laius. Riigikogu liige Paul-Eerik Rummo, üks EKAK-i omaaegseid aktiivsemaid toetajaid parlamendis, tahaks esiteks näha kodanike suuremat hõlmatust aktiivses tegutsemises, aga tema hinnangul on kurvastavalt vähe ka vabatahtlikku tööd. Seda näeb ta nõukogu liikmena KÜSK-ile kirjutatavatest projektidest – ennekõike küsitakse toetust ning ise ei osata või viitsita panustada.

Laius on päri: “Olen kindel, et käes on aeg tegeleda tõhusamalt liikmemaksude kogumisega. Omatulu tagab ühenduse sõltumatuse, annetuste ja liikmemaksude laekumine tähendab lisaks ka ühiskonna tunnustust.”

EKAK-i tegemise ajal EMSL-i juhtinud Kristina Mändi hinnangul on praegused raamid liiga kahe sektori kesksed ja ärisektorit võiks ühise asja ajamisse kaasata. Ka Rummo leiab, et ettevõtjate panus võiks olla suurem, ehkki häid ja edukaid näiteid juba on. Üheks eeskujuks toob ta Noored Kooli, mille toetajaks on pank ning kus puhtalt kodanikualgatuse pinnalt on juba kujunemas riiklik hariduspoliitika.

Lisaks ühenduste oma tegevuse tugev-

Hällilapsest lootustandvaks mürsikuks

Teismeea lävepakul seisab EKAK valiku ees. Kas muutuda vaikseks nohikuks, kes järgib (sektorite kunstlikke) piire ja (arengut piiravaid) traditsioonilisi mõttemalle? Või hakata julgelt piire testima, pahvatades välja ka asju, mis soliidsetele inimestele ei meeldi?

Näiteks oleks suur julgustükk välja öelda tõsiasia, et vabaühendusele annavad väärtuse tulemused, mitte pelgalt ilus missioon. Vaadakes kasvõi laste ja pere valdkonda. Riik ja heategijad on sinna aastate jooksul lugematu hulga ressursse pumbanud. Mõned on aidanud laste elu jäädavalt paremaks muuta, paljud teised aga vaid flaiierite ja piparkoogidega poputanud.

Ressursside jagamine vabakonnale senisest rohkem tulemuste ja mõju alusel oleks EKAK-i rakendamisel suur läbimurre.

Samuti tasub nooruslikult terava pilguga märgata, et suurimat ühiskondlikku väärtust luuakse mõnikord seal, kuhu meile harjumuspäraste sektorite piirid ei ulatu. Mõistlikud toetusmehhanismid sotsiaalsetele ettevõtetele EKAK-i raames – vaat see oleks teismeliselt tõsine mehetegu!

JAAN APS

Sotsiaalsete Ettevõtete Võrgustiku juhatuse liige

damisele, laiendamisele ja analüüsimisele ootavad Agu Laius ja Kristina Mänd aga laiemat pilku. Mänd meenutab, et kodanikuühiskond ei saa valmis, vaid on pidevas arengus. Nüüd on aeg vaadata kümnele aastale tagasi ja rääkida läbi järgmise 15–20 aasta visioon. Paljud on ju muutunud, olgu näiteks tehnoloogiline või looduskeskkond.

Laius pelgab samuti, et ühendused kapselduvad uuesti liigselt oma tegemistesse ja projektidesse ning kodanikud on loiid kaasa rääkima ja lahendusi pakkuma ühiskonna päevateemadel.

Ta loetleb konkreetseid näiteid konk-

reetsete nimedega: vabakonna suvekoolid võiksid olla mitte niivõrd koolitused, kui sisukad põhimõttelised arutelud kodanikuühiskonna väärtuste üle.

Korruptsioonivaba Eesti võiks olla eestvedajaks ühenduste eetilise tegevuse üle arutamisel, selle jälgimisel ja analüüsimisel. Kodukant ei peaks piirduma üksnes külaseltside töö koordineerimisega, vaid arutama nendega näiteks haldusterritoriaalse reformi läbiviimist.

Nii et kui oleme nüüd lugemise lõpetanud, heitkem pilk peeglisse ja hakakem pihta, palun.

Valimised ja vabaühendused: kandideerida või mitte?

Hea Kodaniku vestlusringis arutlesid **KAAREL TARANDI** küsimuste taktis vabaühenduste ja kohalikel valimistel kandideerimise üle presidendi vabakonnakonnik ja Uue Maailma Seltsi mootor **MADLE LIPPUS** ja valitsussuhete nõustaja, Meta Advisory suhtekorraldaja **OTT LUMI**. Üles tähendas Mari Kodres.

Kaarel Tarand: 15. oktoobril toimuvad kohalike omavalitsuste valimised. Millised on need kohaliku tasandi huvid, mille esindamisest praegu vajaka jääb?

Madle Lippus: Vabaühenduste poolt vaadates on palju kehvasti. Valitsemine toimub kohalikul tasandil ainult näiliselt, kuid tegelikkuses leiab see aset kusagilt keskelt ja kaugelt. Võimu poolt ja ka linnaametnike suunast on tajutav, et probleeme teatakse paberil, ent tegelikult neid läbi tunnetatud või tajutud ei ole. Uue Maailma Seltsiga üritame kirjeldamise asemel tuua neid inimesi, kes meid valitsevad, oma linnaossa. Toome kesklinna valitsuse ametniku ja linnaosavanema kohale, näitame talle seda noortekeskust,

mida ta sulgema hakkab, näitame neid ristmikke, mis tegelikult on ohtlikud.

Tarand: Kuidas ametivõimud sellele reageerinud on – võtnud teadmiseks, saanud aru või teinud ka mingeid konkreetseid samme?

Lippus: Praegu on keeruline öelda, sest käes on juba valimiseelne aeg ning on tajutav oluliselt osavõtlikum suhtumine. Meid aga huvitab juba praegu, mis pärast seda saab.

Ott Lumi: Ametikandjate, poliitikute ehk mandaati taotlevate isikute puhul on küsimus selles, et neid motiveerib tahe saa-

da hääli, elanike toetust. Probleem on aga nende oskamatuses sellist asumipõhist või kohalikku aktiivsust märgata ja ka heas mõttes ära kasutada. Inimesed tahavad ise end organiseerida ning omavalitsuse juhtimine ei saa enam toimida ainult administratiivselt või tsentraalselt – see on praeguse postindustriaalse ühiskonna omapära. Otsustajad aga pole suutnud sellele adekvaatselt reageerida.

Lippus: Kui me vaatame omavalitsussüsteemi ja Tallinna valitsemise struktuuri, siis põhimõtteliselt võiks linnaosadel olla tugev hääli. Tegutsevad halduskogud, mis on justkui kohalike elanike esinduskogud ...

Lumi: ... et mitte öelda poliitmuumiad.

Lippus: Jah, selleni tahtsingi jõuda. Nende otsustusvõimalusi – kuigi ka praegu saavad halduskogud teha vaid soovituslikke ettepanekuid – kärbitakse kogu aeg veelgi. Heaks näiteks on uue ehitusmääruse vastuvõtmine, mis sätestab Tallinna ruumilise arendamise, ning inimeste võimalus selles kaasa rääkida. Nüüd aga on halduskogudelt ära võetud võimalus eskiise enne analüüsida.

Tarand: Ma tuleksin tagasi selle väite juurde, et ametnike tasandil probleemi ei teata või teatakse paberil. Kas erakondades ollakse tegelike probleemidega veelgi vähem kursis kui ametnikkonnas?

Lumi: Kui me Tallinna näitel räägime, siis erakonnad on siin ju ka organiseeritud osakonda kaupa, mis kattuvad linnaosadega ja omakorda siis asumite kaudu, kus elavad ka erakondade liikmed. See- ga ma arvan, et erakondades peaks rohujuureteadmine justkui olema suurem, kui see on ametiasutustes, mingis abstraktses bürokraatias. Ei mõisteta, et vabaihendused pole nende konkurendid. Vastupidi – pragmaatiliselt ja poliitilises keeles väljendudes peaksid nad olema võimalus häältebaasi organiseerida, suurendada. Huvid on välja sõelatud, probleemidele lahendust otsides juba tugev eeltöö ära tehtud. Miks mitte seda kasutada?

Tarand: Kas see võti pole mitte kommunikatsioonis erakondadega? Või on see uks praegu päris lukus?

Lippus: Suhtlus erakondadega peaaegu puudub, kuigi põhimõtteliselt oleme avatud koostööks kõigiga. Kuid – koostöö peab olema reaalse probleemi põhine. Kogemused on meid parajalt ettevaatlikuks muutnud ja me ei taha, et erakond lõikaks poliitilist profiiti näiteks meedias mõne hea algatuse nimel kõneledes või teemadega manipuleerides. Teoorias muidugi näen kokkupuutepunkte palju, kasvõi valdavalt parteide esindajatest koosnevate halduskogude kaudu, millest osas on ka vabaihenduste esindajaid. Kesklinnas vabaihenduste esindajaid halduskogus pole ning olen senini ise neile peale surunud suhtlust seltsidega ning arutatava info edastamist seltsidele – tahame olla kursis sellega, mida

nad arutavad. Nende huvi aga pole olulisel määral täheldanud. Meil on juhuslikult tekkinud kontakt sotsidega, aga see pole poliitilise eelistuse baasilt. Nende seas lihtsalt on inimene, kes on nõus meiega regulaarselt infot vahetama. Siit me jõuamegi ühe peamise probleemini ehk alainformeerituseni. Pelgalt info kättesaamiseks tuleb kulutada juba nii palju ressursi, et sisulise töö tegemiseks seda enam ei jätku.

Lumi: Kui me arutame, miks erakonnad pole vabaihenduste potentsiaali ära kasutanud ega ühendustega ise aktiivselt tegelema asunud, siis kõige suurem probleem tuleneb politoloogilise termini abil sõnastatuna meie valijakäitumise eripärast. Valijad ei saa aru, mille üle kohalikel valimistel hääletatakse, milline on nende spetsiifika võrreldes Riigikogu valimistega – otsustatakse seda, milline tänav saab korda tehtud, kas konkreetses linnajaos lahendatakse probleeme mõne rajatise või infrastruktuuriga jne. Ennast lastakse manipuleerida kollarohehinise švammiga, mis tuleb televiisorist.

Lippus: Neid otsuseid valimiste toel vastu ei võeta, küll aga võiks parteide valimisloosungites sisalduda nende ettepanekud või mõne probleemi ettepoole seadmine teistest. Paar kuud tagasi käisin läbi parteide koduleheküljed ja tutvusin nende valimisplatvormidega. Hästi on toodud esile see, mida on saavutatud ja lubatud üleriigilistel valimistel, kohalike info on null. Heal juhul on üleval mõni video umbmäärase hüüdlausega nagu „Ma armastan Tallinnat!“, aga mis Tallinna elanikule ei ütle mitte midagi.

Tarand: Siis jäävadki üle valikuvariandid: kas survestada neid paremini informatsiooni jagama või minna neid siis kõrvalt aitama, teisisõnu – nendega konkureerima.

Lippus: Tallinna vabaihenduste eesmärk, mille nimel oleme juba ka tegutsenud, on tuua eelseisvateks valimisteks välja oma probleemipüstitused. Kui erakonnad tahavad haakuda, on see ainult positiivne. Tahame läheneda probleemipõhiselt, mitte populistlike loosungitega.

Tarand: Optimistlik jutt teie poolt, et toome probleemid välja ja käärime käised üheskoos üles. Erakondadel on oma suhtekorraldus ja PR-plaanid tehtud, kas nad lasevad end siis viimasel hetkel eksitada?

Lumi: Mida rohkem erakonnad tunnetavad, et inimesed hääletavad kohalike probleemide põhise – mille eeldus on omakorda see, et kohalikud probleemid ongi need, mis selle agenda määravad –, seda rohkem nad on motiveeritud ühendusi kuulama. Võin kirjeldada keskmise Eesti parlamendierakonna KOV-i programmi metoodikat: üsna äkki avastatakse, et kohalikud valimised on tulemas. Seejärel tehakse enamasti lahti arengukavad, kus on üldised probleemid kuni aastani 2015 ära kirjeldatud, võetakse *copy-paste* ja lisatakse mingid üksikud ideed. Seda tehakse nii pealiskaudselt seetõttu, et edukus või ebaedukus kohalikel valimistel sõltub programmist imevähe.

Tarand: Millest siis sõltub? Üleriigilisest logo- ja loosungikampaaniast, telereklaamist?

Lumi: Kindlasti ka sellest. Kui jätame üleriigilised kampaaniad kõrvale, siis Tallinnas sõltub näiteks linnapeakandidaadist, tema isiksusest. Kampaania edukuse seisukohalt on see kahjuks olulisem küsimus kui see, kes suudab pakkuda välja paremad lahendused näiteks Kalamaja arenguks.

Lippus: Positiivsena näen inimeste kasvunud huvi kohalike küsimuste vastu. See pole niivõrd kinni linnaosas, vaid asumites. Tallinna mastaabis ei ole see aktiivsus absoluutselt ühtlane, aga vähemalt on see tekkinud, ja kui inimesed ka aktiivsemalt ei osale mõne asumiseltsi töös, on nad hakanud probleeme teravamalt

teadvustama. Võtame näiteks bussirada-de üleöö tekitamise juhtumi, mis puudutab väga suurt osa linnaelanikest. See on tõstatanud laiemat küsimust: kuidas peaks liiklus Tallinnas olema korraldatud?

Tarand: Siit liigukski põhiküsimuse poole – ma võin ju osata probleemi püstitada, aga järgmise sammuna võiksin seda ju osata ka lahendada? Kuidas seda teha? Mingisuguses organiseeritud vormis, ühiste nimekirjadena, valimisliitadena KOV-ide valimistel kandideerides?

Lippus: Ma ei ütleks, et see on ainus viis probleeme lahendada, vaid üks paljudest.

Lumi: Pole ainus viis, aga mina isiklikult arvan küll, et mida rohkem läheb asumiprobleemidest teadlikke, konkreetsete probleemidega tegelevaid inimesi erakondade valimisnimekirjadesse, siis seda rohkem sisu nad saavad.

Tarand: Saab ka eraldi minna.

Lumi: Muidugi, kui on piisavalt jõudu, võib minna eraldi. Realistlik ja kergem on minna muutma evolutsioonilist teed pidi ehk olemasoleva süsteemi kaudu, aga kui see tee ei sobi ja jõud on, siis miks mitte eraldi.

Lippus: Mina olen asumiseltse ja kodaniku liikumist alati näinud mõnes mõttes poliitikana, sest räägin aktiivselt kaasa oma kohalikes küsimustes. Teisalt ei näe ma mingit vajadust hetkel tavapoliitikasse siseneda, vaid tajun oma tegevuse tugevusena, et olen kõrvalt tulev ja kritiseeriv, analüüsiv hää ja ka sellist on hädasti tarvis lisaks tegevpoliitikutele. Ma näen oma tegevuses vabadust ja sõltumatust ning naudin seda. Keegi ei sunni mind poolt valima vastavalt parteikokkulepetele, vaid saan võtta seisukohti, mis tunduvad minu asumile parimad.

Tarand: See on väga kena, kui sul on näiteks oma volinik, kes sind esindab. Aga isegi infovahetus ju ei toimi, nagu sa ennist mainisid?

Lippus: Tallinna linn on väga spetsiifiline tükk. Kui rääkida poliitilisest kultuuri-

rist ning suhtlusepuudusest, siis juhul kui me liituks parteidega, see olukord sisuliselt paremaks ei muutuks. Ma ei näe hetkel tegevpoliitikasse, olemasolevasse süsteemi sisenemist hoovana, mille kaudu saaksin tuua asumiseltsidele väga omast ja lähedast suhtlust üle poliitikastruktuuridesse.

Lumi: Oleneb sellest, kas me otsustame, et erakonnapõhine instrument on kohaliku tasandi poliitika arendamiseks sobilikem või mitte. Selles mõttes ilmselt mitte, et me näeme ju, et erakondadel puudub kohaliku tasandi poliitikas teadmiste monopol, tegelikult üldse laiemad teadmised. Mulle meenub Rein Taagepera aasta-tetagune raamat "Võta võim!". Taagepera väidab seal, et kui inimesed ei taha kohapeal poliitilise hammasrattaga liituda, on nad ka ignorantid selles suhtes, mis laiemalt toimub.

Üleriigiliselt oleme ülepolitiseeritud, kuid Tallinna puhul – jättes kõrvale Keskerakonna fenomeni – leian kodaniku, et Tallinn kui valitsemise keskkond on hoopis alapolitiseeritud. Ma ei taju valijana, kus poliitilisi valikuid tehakse. Ma ei tea enam, kes on suur osa nendest inimestest, kes linnavolikogus istuvad ja kodanikke esindavad.

Lippus: Tallinna valitud esinduskogud ei toimi nii, nagu nad võiksid, see kehtib ühtviisi nii halduskogu kui volikogu puhul.

Teisalt on otsuste tegemine ülepolitiseeritud – läbikaalutust ja Tallinna pikaajalise arengu silmaspidamist ma ei näe.

Tarand: Suur nukujuht tõmbab niite.

Lippus: Me oleme palju vaadanud Helsingi linnavalitsuse süsteemi, mis tundub väga sümpaatne ja võimaldab pikaajaliste eesmärkide seadmist. Asumiseltsidele on see probleem, et puuduvad pikaajalised eesmärgid, mille kaudu koostööd linnaga planeerida. Helsingis kuuluvad linnaapea ja aselinnapead kõik erinevatesse parteidesse ning kodanik valib ainult volikogu ja halduskogu. Linna valitsemine ja pikaajaliste eesmärkide seadmine käib väljaspool poliitilist süsteemi.

Tarand: Ükskõik kust hakata pihta, lõpuks jõuame ikkagi selleni, et meie omavalitsuste valimise süsteem ja selle nn produkt ei ole alati kõige otstarbekam. On küll esindus, aga see ei pruugigi kedagi esindada. Kuivõrd palju saavad ühendused seda arvesse võttes üldse jääda oma lähima ninaesise või ümbruskonna probleemidega tegelema või peaksid nad aktiivselt tegelema kogu süsteemi ümberkujundamise ettepanekutega?

Lippus: Tallinna vabaühenduste võrgustiku liikmetel jääbki üha vähem aega tegeleda oma asumi probleemidega, kuna peame tegelema ülelinnaliste probleemidega. Aga ülelinnalist liiklustainult oma asumi keskselt vaadata on väiklane, probleemid saavad alguse kusagilt kaugelt ja kohalike lahendustega polegi midagi pihata hakata.

Tarand: Võim oma käitumispraktikat suure välise survega ei muuda. Ometi on meil mõned üleriigilised kokkulepped, nagu kaasamise hea tava, mis peaks tähendama ühendustega piisavalt tihedat ja head läbikäimist.

Lippus: Regulaarsed kohtumised toimuvad juba, aga eriti viimasel aastal on need liialdamata üsna mõttetult muutunud. Lusikat ühendused muidugi nurka ei viska ja regulaarsest infovahetusest ei loobu, kuid sellest ei piisa. Mul ei ole pakkuda valmislahendusi, aga vaja on ka teist tüüpi kommunikatsiooni ning ka teist tüüpi inimestega asju ajada. Kohalikus perspektiivis puudub kõigil parteidel arenguplaan. Näiteks Tallinnal on kokku üle 30 arengu-

kava, millest mitte ühtegi ei järgita – ain-sana on erandiks finantsplaan. Samuti ei lähtu mitte ükski ajaleheveergudele jõud-nud suurem otsus ühestki arengukavast.

Tarand: Siiski ütleb meile 21+ aastat va-bade valimiste kogemust, et siin on va-limisedu saavutanud ka mitteparteilised ühendused. Viimasena võib tuua Pärnu näite, aga Tallinnaski eksisteerisid oma Raeklubid, mis said arvestatava positsioo-ni.

Lippus: Mis muutmist vajab, on valitse-miskord kui selline, kuid süsteemi seest on hetkel äärmiselt keeruline alustada. Ma ei taha öelda, et me jääme parema meelega enda turvalisse tsooni. Pean sil-mas, et asumiseltsidel on selge roll piir-konna inimeste kokkutoomisel, arvamus-te läbiarutamisel, nende koondamisel ja selgel sõnastamisel. Ning oluline on, et nad sellega jätkaksid ning selles aina pa-remaks muutuksid.

Kuigi asumiseltside liikumine on muutunud viimased 3-4 aastaga oluliselt tähtsamaks, on meie pink siiski veel üsna lühike. Ka meil tekivad küsimused, keda ja kuidas me esindame, ja seetõttu on praegu olulisem, kuidas me oma inimeste ja liikmetega töötame. Lipp käes, barri-kaadidel oma ideede kaitsmine on teise-järguline. Neil põhjustel tundub mulle, et vabaihendustel on mõistlikum jääda oma liistude juurde ja püüda tekitada neid muutusi väljastpoolt.

Lumi: Tuletaksin meelde tarkusete-ra, et kui evolutsiooniliselt ühiskonna-kord enam ei toimi, siis ühel hetkel võib kätte jõuda revolutsioon. Ja siis teil saab mõõt täis, ütlete, et „aitab küll!“ ja lähete ise. Kordan veel lõpetuseks oma mõtet, et erakondade endi ratsionaalne huvi peaks olema teid kaasata, võtta teilt ideid ja el-lu viia. Halduskogu tasand, mis on hetkel teile kõige lähem tasand, on parteidele tä-na mõttetu. Sinna „pargitakse“ sageli pen-sioneerunud kujud.

Lippus: Põhjamaades halduskogud tege-likult töötavad ning inimesed teavad, kes neid esindavad. Mina näiteks Tallinnas ei tea, kes mind esindab.

Tarand: Üks järeldus oleks ühemandaa-dilised valimisringkonnad, kus seltsi eest-

vedaja või külavanem läheb volikokku ja esindabki oma konkreetseid valijaid. Ta-gasisidemehhanism peaks olema loogili-selt võttes järgmine nõue.

Lippus: Konstruktivse dialoogi tekitami-ne on olulisem kui see, kes seal volikogus istub. Mul ei ole kõige vähematki parteide vastu, aga nad peaksid enne otsuste lange-tamist ja pärast PR-meeskonnaga oma fo-paade silumist inimestega konsulteerima.

Lumi: Kui räägime üle-eestiliselt, siis mulle tundub, et pilt on keskeltläbi pa-rem. Külavanema staatus on mitmes Ees-ti piirkonnas täiesti elujõuline ning oma-valitsusjuhid ka arvestavad nendega; nad koondavad kogukonna arvamust. Poliiti-kuid motiveerib, et nende taga on hääled.

Lippus: Ma ise puutungi Tallinnas kok-ku eeskätt negatiivsete näidetega. Samas mõeldes näiteks Pikakannu koolile, tun-dub ka väiksemates omavalitsustes võim olevat arusaamatult pähe löönud. Juba ai-nuüksi see, et võimu tehtud otsuseid ene-sestmõistetavalt ei austata, ajab neil sageli harja punaseks.

Lumi: Teisest küljest võime vähemasti siin öelda, et esindusdemokraatia toimi-mispõhimõtete kohaselt karistatakse eba-normaalseid ja -demokraatlikke otsuseid järgmistel valimistel.

Lippus: Nii aga taandatakse demokraatia ja võimalus kaasa rääkida valimistele, dia-loog peaks toimuma ikka vahepeal ka

Tarand: Sellega me oleme kõik nõus. Aga ma sain, Madle, su eelnevast aru, et Tal-linnas ei ole võimalolijatel põhjust karta, et vabakond nende positsioone asub kõi-gutama? Tuleb ainult plakateid rahumeeli edasi kleepida?

Lippus: Meil on teisi viise oma oma ar-gumente kuuldavaks teha, oma seisukohti nähtavaks muuta. Ma võin teha kampaa-nia ka ilma kandideerimata. Inimesed ise peaksid üles näitama rohkem aktiivsust – nagu näitas ka hiljutine kodanikuaktiivsuse uuring, siis inimesed toetavad tulihin-geliselt suuremat osalusdemokraatiat, aga ise on passiivsed. See on koht, kus peaks endale otsa vaatama.

Kaotad ja võidad

Minu kogemuse kohaselt käivad valimistel kandi-deerimisega alati võit ja kaotus käsikäes, kui seda üldse nii saab sõnastada. Peamiselt soovitakse ju kandideerida selleks, et oma kogukond või ühing saaks parema positsiooni otsustajate ringis või juurdepääsu ressurssidele, mis jäänud seni kättesaamatuks. Volikogu liikme töö eeldab aga hoopis laiemat vaatenurka, tervikpildi nägemist ja ka kompromisside tegemise oskust.

Teame ju kõik, et ka enamikus väikeste maa-omavalitsuste volikogudes on opositsioon ja koalitsioon, mis ei pruugi alati olla seotud era-kondadega, vaid on hoopis kogukondade- või isikutepõhised.

Valimistel osalemine ise on juba suur kogemus ja võit. Pean silmas õpitunde, mida mujalt ei saa. Suhtlemine inimestega, nende kuulamine, nen-dega arutamine, oma ettepanekute tegemine ja sihtide seadmine võimaldab ühendusel kasvada ja ehk ka palju tõhusamalt oma eesmärgi ellu viia.

Paraku võivad valimistulemused olla ettearva-matud ja valituks saades ei pruugi alati olla võima-lust oma soove teostama hakata. Näiteks avasta-takse end opositsiooni poolelt. Sellises olukorras tasakaalu otsimine ja säilitamine oma valijate huvi-de eest seismisel ei pruugi alati õnnestuda.

Mu jaoks ongi küsimus see, et lootuses pää-seda paremini ligi valla eelarvest jaotatavale toe-tusrahalde või mõnele muule hüvele sisenevad ühendused mängudesse, kus on lastud endalt võtta võimalus olla tegelik võrdväärne partner otsustusprotsessis. Siin tekibki vastuolu, sest kuidas sa ikka kritiseerid seda, kellest sõltub sinu ühingu toimetulek järgmisel valitsemisperioodil.

Vähe on neid ühendusi, kes teadlikult suu-davad osaleda kohalikus poliitikas oma sihtide elluviimiseks poolt valimata.

Minu volikoguliikme kogemus ja just oposi-tsoonis olemine ütleb, et ühendus saab osaleda kohalikus elus väga edukalt ka siis, kui ta esinda-jal ei ole volikogus oma kohta.

KRISTA HABAKUKK PEGOLAINEN
Pärnumaa Soometsa külaseltsi eestvedaja,
Häädemeeste vallavolikogu liige 2002-11

Modell: Erko (33), priitahtlik töö 1 h
Soni: mitterahaline omafinn
Särk: helded sponsorid
Meik: põld raha
Eesmärk: illustreerida
Väljund: üks (1) pilt
Baastase: tühi leht
Sihttase: pildiga leht
Teavitus: logod
Mõju: hea tuju

Tänavu lõpusirgele jõudvat vabaühenduste rahastamise kor-
rastamise programmi tutvustab selle juhtkomisjoni liige ja val-
miva juhendmaterjali üks autoreid **ALARI RAMMO**.

Rahastamine läheb mõistlikumaks

Olgu kohe alguses üle korratud, et vabaühenduste rahastamise juhendist ei saa vähimalgi määral abi see, kes tahab teada, palju tema edaspidi raha saab või miks hoopis naabri-meis sai, millal lõpetab riik lisaraha andmata omavalitsustele uute ülesannete panemise jne.

Kindlasti tekib lugejail ka hulk asjasepuutuvaid küsimusi, kuna juhend võib tunduda kogenud ametnikule lahtisest uksest sissemurdmisena – on ju aastaid ühendusi riigi- või kohalikust eelarvest rahastatud, süsteemid on paigas ja toimivad. Ka kogenud vabaühenduse liidri-le võib juhend tunduda kasutuna, aga täpselt vastupidisest seisukohast – aastaid on asjad ühtmoodi käinud, ametkond ei taha midagi muuta, räägi või ära räägi.

Juhendi idee ongi sättida kõrts keset küla, nii et kõik ministriumid, sihtasutused ja omavalitsused peaksid järgima üksnes kõige olulisemat: vabaühenduste rahastamise universaalseid põhimõtteid ja liikide eristamist. Sealt edasi on aga igaühel vabad käed oma tegevuskorda vastavalt vajadusele või tavale kujundada ja mõni uus ametnik on ehk õnnelikki, et ühest kohast saab kätte kõik vajaliku kogu protsessi kirjeldusest, eesmärkide seadmisest ja tulemuste hindamisest kuni näidisdokumentideni välja.

Saigi kogu ettevõtmine ju alguse hädast, et rahastamisel kasutatakse väga erinevaid põhimõtteid ja mõisteid; toetuste alused, otsustamine ja kontroll on ebahütlased ja läbipaistmatud; suur on korruptsiooni ja n-ö poliitilise rahastamise risk ning toetamine ei lähe alati kokku rahastaja eesmärkidega. Viimane tähendab, et hulk ressursse pannakse hakkama viisil, just-

kui oleks ühingute toetamine eesmärk iseeneses, teisel aga oleks rahastajal võtta potentsiaalsed partnerid, kelle abil tõhusamalt iseenda eesmärgi saavutada, kuid toetuslepingud on lühiajalised ja ebakindlail alusil.

Juhendi koostamise eel nii uuriti esmalt kümnetelt rahastajatelt ankeetides ja intervjuudes nende parimaid praktikaid kui ka pandi kõrva taha see, kus erinevused ei ole ilmselt õigustatud ja neid peaks tulevikus õgvendama. Põhjalikke inimkatseid tehti ka valminud mustandiga, analüüsid testimise ja koolitustega, kas juhend on ikka kasutatav, ning tehti vastavaid täiendusi.

Üksjagu soovitusi juhendis keskendub nõuete põhjendatusele ehk loodetavasti bürokraatia vähendamisele.

Juhendit tervikuna vaadates võib öelda, et see sai pigem vabaühenduse- kui ametnikusõbralik, kuna üksjagu soovitusi keskendub nõuete põhjendatusele ehk loodetavasti bürokraatia vähendamisele. Küll aga ei hellitata neid organisatsioone, kes on “harjunud” kusagilt raha saama, kuna läbivalt rõhutatakse rahastamise tulemuslikkust tervikuna, indikaatorite seadmist ja mõjude hindamist, samuti nõutavat seost riigi või omavalitsuse strateegiliste eesmärkidega. Ajavad vabakond ja võim ju lõpuks ikkagi ühte asja.

Samal ajal on põhimõtete all jälle välja toodud, et rahastamine peab edendama vabaühenduste võimekust, ning soovita-

Jaauarıs pıdasıd artıklı autor Aları Rammo ja Kodanıkuühıskonna Sıhtkapalı juht Agu Laıus EMSL-ı kontoris Daniel Vaarıku juhtımısel ja mõnekümne kuulaja ees maha debati usalduse ja kontrollı mõıstlıkeıst pıırıdest vabaühenduste rahastamısel.

takse nii kasutada rohkem tegevustoetusi kui ka mitte tõrkuda üldkulude katmisest, mis projekte ellu viies võib ühenduse suutlikkust hoopis vähendada. Siiani leiab suur osa rahastajaid nimelt, et projekt on midagi täiesti eraldiseisvat seda ellu viivast organisatsioonist ning viimase püsilulud ei puutu kuidagi asjasse. Küllap klapi see mõtteviis organisatsioonidega, kel puuduvad põhikohaga töötajad ja kontor ning vastavad kuludki, ent niisugused piirangud nõrgestavad jälle suuremaid ja võimekamaid, kahjustades lõpuks ühiste eesmärkide saavutamist.

Põhimõtete pidamiseks on järgmine oluline samm eristada kolme peamist rahastamisliiki: projektitoetust, tegevustoetust ja avaliku teenuse osutamise üleandmist. Neile võivad lisanduda veel mõned alaliigid, nagu näiteks teise toetuse omaosaluse katmine, investeeringud, sildfinantseerimine või krediitid, aga neid käsitleb juhend vähem. Pikemalt ei peatuta ka avaliku teenuse üleandmisel, mille kohta on EMSL koostanud eraldi käsiraamatu (www.ngo.ee/teenused), ent selgitatakse siiski olulisemaid erinevusi teistest rahastusliikidest.

Eelkõige julgustab juhend eristama projekti- ja tegevustoetusi, millest esimesed

peavad olema selgelt ühekordsed, ajas ja ruumis piiritletud kindla eesmärgi saavutamiseks seotud tegevused. Sealjuures leitakse tegevuste elluviija avaliku konkursi või pakkujate nappimisel läbirääkimiste teel; sama eesmärgi saavutajaid võib aga ka olla palju ning toetatakse parimaid.

Kontrolliks pole ju alati tšekkide koopiaid vaja, kui tulemus on saavutatud ja seatud kriteeriumid täidetud.

Teiste rahastusliikide poole peaks aga kohe vaatama, kui toetatakse aastast aastasse samu tegevusi või samu organisatsioone. Siiani käsitletakse neidki sageli projektitoetusena, aga olemuselt võib olla tegu hoopis stabiilset osutamist ja rahastamist vajava avaliku teenuse pakkumisega või sobib üldse tegevustoetus. Alati pole muidugi kerge vahet teha, kas raha traditsioonilise ürituse korraldamiseks on nüüd uus projekt või toetatakse pidevalt ühe seltsi tegevust, kes muuhulgas igal aastal seda üritust korraldab.

Tegevustoetuse sisu aitavad mõista selle

kolm väljapakutud funktsiooni. Esiteks antakse tegevustoetust organisatsioonile, kes pole rahastajale ainult eelnõusid kommenteeriv kaasatav, vaid pidev partner, kes osaleb nii huvikaitsja kui eksperdina pidevalt õigusloomes ja poliitika kujundamises. Sellised on näiteks valdkondlikud katusorganisatsioonid ministeeriumidele, aga ka piirkondlikud kogud ning kindlasti küla- ja asumiseltsid omavalitsustele.

Teiseks tegevustoetuse funktsiooniks on valdkonna otsene arendamine, poliitika ehk rahastaja eesmärkide elluviimine, seda näiteks kultuuris, spordis või sotsiaaltöös. Projektitoetusest eristab seda alaliiki just tegevuste korduvus. Kolmandaks funktsiooniks on vahendite võimaldamine teistele ühendustele, näiteks katusorganisatsioonide kaudu tema liikmete või võrgustike toetamine raha või nõustamisega.

Avalik konkurss on omal kohal ka igat sorti tegevustoetuste andmisel, kuna pikaajalisem rahastus nõuab iseäranis suurt läbipaistvust ja ligipääsetavust. Tegevustoetuse saajad on soovitatav välja tuua sobivas arengukavas või muus strateegiadokumendis, kust nähtub üksiti, milline eesmärk nende toetamisega saavutatakse ja kuidas seda mõõdetakse.

Oluline on meeles pidada, et ükski rahastusliik ei välista teineteist ja samade isikute vahel võib korraga kehtidagi kolme eri tüüpi lepinguid, kuna kõik nad on eri asjade peale ja eri eesmärgiga. Nii ei tohiks ka rahastaja seada projekti-konkursil tingimuseks, et tegevustoetuse saaja üldkulud pole mingil tingimusel abikõlblikud. Vähe on vabaühendusi, kes saavad kogu oma püsikulude katte ühest avalikust allikast, enamik nikerdabki selle projektidest kokku. Vältida tuleb vaid samade kulude topeltrahastamist.

Juhendi koostajad on saanud üksjagu murelikku tagasisidet rahastajatelt, kes vaata et keelduvad uusi mõtteid lugemastki, kuna neil olla kõik niigi täiuslik, sissetöötatud ja unikaalsete asjaoludega. Küllap oleme kõik endi arust erilised, aga kui tahes sissetallatud rada pole automaatne kinnitus, et rahastamise põhimõtted alati täidetud oleks, pigem võib olla just vastupidises suunas tüüritud.

Näited võivad olla väga lihtsad. Kui nii 100 kui 10 000 euro taotlemisele ja aruandlusele kehtivad täpselt samad tingimused, pole see emma-kumma suhtes kindlasti proportsionaalne. Või kui küsitakse kõigi kuludokumentide koopiaid mällu talletunud teadmise tõttu, et Rahandusministeerium ja Riigikontroll nõuavad seda. Ei, ei nõua – iga rahastaja kehtestab ise oma aruandlustingimused ja audiitorid kontrollivad vaid neile tingimustele vastamist.

Muidugi kehtib üldprintsipiina, et toetuse eesmärgipärane kasutamine ja tulemuslikkus peavad olema kontrollitavad, aga selleks pole ju alati tšekkide koopiaid vaja, kui tulemus on saavutatud ja seatud kriteeriumid täidetud. Jäi neil natuke raha üle, no mis seal ikka, mõnikord tuleb ju puudu. Sarnaselt levib müüt, justkui keelaks Rahandusministeerium või audiitorid sõlmida pikemaid lepinguid kui aastased – võib küll pikemaid kohustusi võtta, tehtagu omale kord lihtsalt selgeks.

Teine rahastajate muredest on puudutanud juhendis üsna pikalt ja resoluutselt selgitatud avaliku konkursi nõuet. Põhimõtteliselt ei erine vabaühenduste rahastamine avalikule võimule tuttavast riigihangete korrast – lihtsustatult on tarvis samuti leida mingit toote-teenuse parim pakkuja ja seda alati mitte hinna põhjal. Ei tohi eelistada sõpru, kehtestada diskrimineerivaid nõudeid ning huvide konflik-

tis tuleb end otsustamisest taandada, olgu hindajana, komisjonis või volikogus jne.

Vabaühenduste rahastamisel tuleb sama mõtteviisi järgida ehk kui külas tegutsebki vaid üks selts, pole pikkadel konkursidokumentidel mõtet, vaid piisab läbirääkimistest. Ent kui seltse ehk võimalikke taotlejaid on mitu, tuleks vähemalt teatava aja tagant selgitada, kas keegi teeks sama asja ehk paremini, kui tahes soe ja sügav koostöö seni pole olnud. Ahjaa, ka vabaühendustele kehtiv võrdlevate pakkumiste võtmise kohustus

Juhendi koostajad on saanud üksjagu murelikku tagasisidet rahastajatelt, kes vaata et keelduvad uusi mõtteid lugemastki.

seisab paljudes rahastamistingimustes ja märksa väiksemate piirmääradega kui riigihangete seaduses. Siin võiks kirglikult ametnikult vastu küsida, kas ta ise tahaks näiteks oma töös vajaliku 500-eurose asja ostmisel kogu hankeprotsessi dokumenteerimagi hakata? Kui ei, ärgu nõudku seda ka MTÜ-lt. Iga nõue peab olema põhjendatud!

Mida juhend otseselt ei puuduta, on samas üks suur vabaühenduste rahaalli-

kas – tõukevahendid. Struktuuritoetuste seaduse nõuded sõltuvad paljus Euroopa Liidu ühtsetest reeglitest ja nende mõjutamisega uueks perioodiks suurema mõistlikkuse suunas tuleb tegeleda eraldi, nii liidu tasandil kui kohapeal. On ju vabaühendused kõik kohalikud tingimused seni kibedate pisaratega alla neelanud ega alati sedagi võrrelnud, kas EL-i alusdokumendid üldse näevad ette niivõrd karme nõudeid, kui need lõpuks eesti keelde ja meie ametnike meelde jõudsid. Küll aga saab juhendist niivõrd ikkagi abi, et selleski keskendutakse rohkem eesmärgi ja mõju saavutamise mõõtmisele kui üli-põhjalikule finantskontrollile ja kulude tõendamisele, kuhu suunda liigub meie kõigi õnneks ka euroliit.

Kokkuvõtteks. Juhend on mõeldud eelkõige rahastajatele ja soovituslikuna, aga vabaühendustele vaata et kohustuslikuna. Seda niipidi, et kui ühendused selle juhendi ehk loodetavasti kujunema hakkava hea tava järgimist ei kontrolli ega argumenteeritult nõua, ei saa oodata ka selle täitmist või õiendada rikkumiste pärast. Kõik on ikka enda teha.

Valmiva juhise hetkeversiooni leiad www.siseministeerium.ee/rahkon, samal teemal toimunud Agu Laiuse ja Alari Rammo debatti usalduse ja kontrolli piiridest saab näha www.youtube.com/heakodanik.

Kes juhendi tegid?

Programmi vedas eest Siseministeerium (Aveli Ainsalu, Ave Viks ja Marten Lauri regionaalministri haldusalast). Enamik tegevusi hangiti konkursiga väljastpoolt: projekti juhtis BDA Consulting OÜ (Lo Rihvk, Kristi Rugam), tekstide valmimise ja koolituste eest vastutas Poliitikauuringute Keskus Praxis (Hille Hinsberg, Jane Matt, Maiu Uus, Kristina Mänd), koolituste tehnilise korralduse tagas BCS Koolituse AS ja teavitustööd tegi LYS OÜ (Daniel Vaarik).

Programmi juhtkomisjoni kuulusid Siseministeeriumi asekanstler Kaia Sarnet, ministri nõunik Rasmus Pedanik, Jüri Võigemast Eesti Linnade Liidust, Kaie Koskaru Rahandusministeeriumist ning Alari Rammo EMSL-ist. Töörühma olid kaasatud kaheksa ministeeriumi, peamiste rahastajatena riigi sihtasutused, omavalitsusliitude esindajad ning vabaühenduste poolt Avatud Eesti Fond, Kodukant, Korruptsioonivaba Eesti ja EMSL. Suvel käis koos ka väiksem töörühm, et valmivat jooksvalt testida ja kommenteerida, sellesse olid lisaks Praxisele, BDA-le ja Siseministeeriumile kaasatud veel KÜSK, EAS, Kodukant ja EMSL. Dokument oli mullu avalikul arutelul ning EMSL korraldas KÜSK-i toel selle arutamiseks oktoobris vabaühenduste kättesaadavaks.

Kogu programm maksab veidi üle 100 000 euro ning oli osa inimressursi arendamise rakenduskava suurema haldusvõimekuse meetmest "Riigi, kohalike omavalitsuste ja mittetulundusühingute strateegilise juhtimissuutlikkuse tõstmine". Ehk lühemalt: aitäh, Euroopa Liit.

The Compact

The Coalition Government and civil society organisations working effectively in partnership for the benefit of communities and citizens in England.

Created in partnership with Compact Voice, representing civil society organisations on Compact matters

Kümneaastase EKAK-i vanem õde, inglaste Compact tähistas mullu oma 14. sünnipäeva. Kuidas teismeikka jõudnud kokkuleppel läheb, kirjutab Inglismaa vabaühenduste liidus NCVO just Compacti teemadega töötav **TOM ELKINS**.

Inglaste uus Compact: lühem, laiema haardega ja suurema kontrolli all

Natuke rohkem kui kolme aasta jooksul, mis olen oma praeguses ametis töötanud, on Compact ning avaliku võimu ja vabaühenduste koostöömaastik üldisemalt teinud läbi suuri muutusi, ilmselt suurimaid alates Compacti kehtima hakkamisest 1998. aastal.

Praegu kehtiv versioon – järjekorras kolmas ja üldiselt tuntud kui “uuendatud” Compact – avaldati 2010. aasta detsembris, pool aastat pärast David Cameroni valitsuse ametisse astumist ning kõigest aasta pärast seda, kui Gordon Browne valitsus oli välja tulnud oma, “värskendatud” Compactiga.

Kolmas Compact on oma eelkäijatest lühem, kõigest pool tosina lehekülge, samas kui esimene versioon võttis koos lisadena toodud heade tavade enda alla sadu lehekülgi.

Praeguse versiooni koostaja ja esitleja oli konservatiivide ja liberaaldemokraatide koalitsioonivalitsus ning see kannab peaministri, asepeaministri ning kodanikuühiskonna ministri allkirja. Et leiboristide tosina-aastase võimuperioodi algul loodud Compact elas üle valitsuse vahetuse, oli paljude meelest märkimisväärne

ja sellega leidis kinnitust, et toetus sellele oli tõesti parteiülene.

Säilitades ja korrates vabaühendustele olulisi põhimõtteid, on uuendatud Compact laiema haardega, öeldes, et need põhimõtted käivad kodanikuühiskonna kohta, kuhu kuuluvad ka näiteks sotsiaalsed ettevõtted. Samuti peegelduvad seal uued poliitilised prioriteedid, nagu näiteks algatus Big Society, mida koalitsioonivalitsus nimetab oma maailmavaate nurgakiviks.

Säilitades ja korrates vabaühendustele olulisi põhimõtteid, on uuendatud Compact laiema haardega.

Muutusi on toimunud ka Compacti tugistruktuurides. Uut versiooni pandi kokku teadmise, et kaob Compacti voliniku [ombudsmani] ametikoht – üks neist valitsusvälistest avalikest organitest, mille kohta valitsus oli teatanud, et kavatseb need sulgeda. See muutis selgemaks

rollijaotuse kahe peamise partneri vahel, kelleks on NCVO juures tegutsev Compact Voice vabakonna esindajana ning kodanikuühiskonna büroo valitsuse poolt.

Uue Compacti juurde kuulub juhendmaterjal “Accountability and Transparency Guide”, mis määratleb tegevusi, mille abil riigiasutused peaksid välja arendama ja tugevdama Compacti põhimõtete järgimist oma töös. Valitsus ise nimetab seda võimaluseks hoida riigi tegevust luubi all ja valitsejaid vastutavana, mis peaks ka kompenseerima sellise sõltumatu kolmanda poole nagu voliniku ja tema büroo kaotamist.

Uue versiooni väljakuulutamise järel anti ka teada, et riigikontroll hakkab uurima, kuidas riigiasutused oma töös Compacti põhimõtteid järgivad. Aasta eest avaldatud raportis tehti mitugi ettepanekut, tõdedes küll suurt põhimõtetel toetust sellele kokkuleppele, kuid rakendamisedukuse erinevusi. Raporti põhjal otsustas valitsus, et Compactist saab üks väheseid valdkonnaüleseid eesmärgi, mida kõik riigiasutused peavad oma igaaastasesse tegevuskavadesse siduma.

Sellised tegevuskavad on asutuste kaua ja väga erinevad ning meie üksus osales

NCVO

Värskeima Compacti signeerijad: vasakul vabaiühenduste koalitsiooni Compact Voice esimees Simon Blake, tema kõrval kodanikuühiskonna minister Nick Hurd.

nõuandjana mitme kava kokkupanemisel. Kuivõrd see päriselt Compacti põhimõtete järgimist parandab, on muidugi veel vara öelda, kuid vähemalt oli see hea algus, eriti nende asutuste jaoks, kes seni polnud koostööle vabaiühendustega erilist tähelepanu pööranud.

Muutused valitsuses mõjutavad muidugi ka kohalike Compactide toimimist. Meie teada on sõlmitud 182 kohalikku Compacti, mis katab enamiku Inglismaa piirkondadest, jättes kõrvale vaid käputäie. Küsitlused on näidanud, et üle 80% kohalikest omavalitsustest peab Compacti ja selle põhimõtete elluviimist väga oluliseks. See on päris julgustav, eriti kokkuleppe puhul, mis on juba 14 aastat vana.

Kuid avaliku sektori kulude kokkutõmbamine puudutab ka kohalikke omavalitsusi, vähem on vabaiühenduste rahastusvõimalusi, eriti projektitoetusi. Mõnes kohas on eiratud Compacti kokkulepet, mis puudutab ühenduste rahastamise lõpetamist või tingimuste muutmist, see omakorda on kaasa toonud raskusi ja kestvaid pingeid. Mõned teised omavalitsused on aga kasutanud oma Compacti ja partnerlust vabaiühendustega selleks, et

teha rahastamisotsuseid koos kogukondadega, jõudes nii jagatud arusaamani võimalustest ja ülesannetest, millega rinda pista tuleb.

Meie teada on sõlmitud 182 kohalikku Compacti, mis katab enamiku Inglismaa piirkondadest.

Valitsus on kinnitanud pühendumust Compacti põhimõtetele, praktikas on see küll erinevate poliitikate väljatöötamise ja käivitamise puhul varieerunud. Kohalikul tasandil on avaliku võimu ja kodanikualgatuse partnerlus olulisem kui kunagi varem, aga mõned omavalitsused on lubadustest taganenud. Koostöö tegevdamiseks on teha palju, nii üleriigilisel kui ka kohalikul tasandil, eriti praegustel keerulistel aegadel.

Compacti põhimõtted näivad meie poliitikamaastikul aga endiselt olulised ja põhjanevad isegi nii palju aastaid pärast vastuvõtmist.

Kolm Compacti

Brittide koostöökokkuleppe Compacti käivitajaks võib pidada kolmanda sektori tulevikuküsimustega töötanud komisjoni raportit (mida nimetatakse komisjoni juhi järgi enamasti Deakini raportiks) 1996. aastast. Seal märgiti, et avaliku võimu ja vabaiühenduste rahulolematust teineteisega on kasvanud nii suureks, et kiiremas korras oleks vaja koostööpõhimõtetes ja kummagi poole kohustustes selgelt kokku leppida.

Seks ajaks juba 17 aastat võimul olnud konservatiivide valitsus lükkas ettepaneku tagasi põhjendusega, et vaadates, kui erinevad organisatsioonid kolmandas sektoris tegutsevad ja kui erinevate asjadega, ei tundu selline kokkulepe ei mõistlik ega ka saavutatav.

Küll aga haakusid Deakini raporti ideedega tolleks hetkeks juba populaarseimaks parteiks tõusnud ja peatseks valimisvõiduks valmistuvad leiboristid, kes kordasid samu mõtteid oma 1997. aasta valimisprogrammis. Tony Blairi valitsuse ametisse astumise järel moodustatigi kiiresti töörühm, kes asus läbi viima konsultatsioone ning novembris 1998 sai valminud Compact valitsuse allkirja.

Kohe algul oli otsustatud, et üldisemaid eesmärgi sisaldava Compacti juurde kuuluvad edaspidi ka viis head tava, mis siis järgemööda valmisidki: rahastamise, kaasamise, vähemuste, vabatahtlikkuse ja kogukonnagruppide hea tava.

Kokku lepitati 273 tegevuses, millest pea pooled olid valitsuse, viiendik vabakonna ning kolmandik ühised kohustused.

Peaministri vahetused on kaasa toonud ka uued Compactid. Blairi erakonnakaaslaste Gordon Browni "värskendatud" (*refreshed*) Compactis oli loobutud lisadena headest tavadest, "jagatud visioon" asendus "jagatud põhimõttega". Varasemad ühised ülesanded olid samuti kadunud ning alles olid vaid kokkulepitud tegevused valitsuse ja vabakonna kohustustena. Ka ühise eessõna asemel kirjutas kumbki pool dokumendile oma saatesõna.

Browni Compacti eluiga jäi lühikeseks, sest 2010. aasta mais tuli võimule konservatiivide ja liberaaldemokraatide koalitsioonivalitsus ning jõudis kätte kolmanda, "uuendatud" (*renewed*) Compacti aeg. Selles jätkusid eelmise versiooni-ga alanud trendid: kokkulepitud tegevuste hulk kahanes veelgi (ning jaotus endiselt 2/3 osas valitsuse ja 1/3 osas vabakonna kohustusteks), "jagatud põhimõtted" asendusid viie koostööst oodatava tulemusega.

EKAK-i lõppversiooni koostamist vedanud **DAIMAR LIIV** meenutab Alari Rammole, kuidas ükskord algas kõik, milliseid kompromisse tuli teha liberaalidega, kuidas kodanikuks kasvama hakatakse tegelikult lasteaias ja millised paistavad suhted võimuga kohtunikuametist.

Daimar Liiv

Sina võtsid EKAK-i vedamise üle poolel teel, pärast Riigikogust lahkumist. Kuidas kõik aga algas?

EKAK-i idee hakkas ähmaselt kooruma 1999. aasta kevadel, kui ühe EMSL-i ÜRO arenguprogrammi (UNDP) projekti ajal tuli äkki eriti selgelt välja, et väga paljude kolmanda sektori organisatsioonide tegevust oluliselt mõjutanud probleemid on olnud suhted riigiga. Tekkis arusaam, et neid suhteid tuleks korraldada kuidagi mõistuspäraselt ja mingi riiklikult aktsepteeritava dokumendiga, kus oleks süsteemaaliselt paigas, mida sektor kui tervik riigilt ja mida riik kolmandalt sektorilt tahab.

Idee tekkis suures osas kollektiivselt ja sellega olid seotud kõik hilisemad protsessis osalejad: Heli Kask ideestiku rahastamist toetanud UNDP poolt, Taivo-Ahti Adamson, tollane EMSL-i juht Kadri Kopli, Mall Hellam jpt. Laiemas ringis sai seda arutatud ühel Avatud Eesti Fondi 1999. aasta suveseminaril Käsmus, mida ma pean EKAK-i idee formaalseks sünkroniseerimiseks. Samal suvel käisime ideega Riigikogus parlamendiliikmete juures. Rein Ruutsoo kirjutas sellest kogumikus "Eesti poliitika ja valitsemine 1991–2011".

Kuivõrd oli see järjekordne väärtuste import? Raha tuli Ameerikast ja britid olid just oma Compacti valmis saanud.

Teave, et brittidel midagi sellist on, tuli alles 1999. aastal parlamendis toimunud

aruteludel, vist Marju Lauristin oli midagi kuulnud. Loomulikult otsisime kohe brittide dokumendid üles. Mina sain tol hetkel aru, et idee on teostatav: olemas oli riikliku dokumendi põhimõtteline formaat ja põhiideed. Britid polnud ainsad, Kanadas töötati välja sarnast dokumenti Accord, kus protsess oli keerulisem ja kaasati palju rohkem teadlasi.

Kõik käis kiiresti, inimesed ei saanud päris täpselt aru, mida nad teevad.

Kõik käis kiiresti, inimesed ei saanud päris täpselt aru, mida nad teevad. Mitmetulundussektoris lõi kogemuse puudumine väga selgelt välja. Arutelud olid hästi head, suur hulk probleeme käidi läbi, aga paika sai naiivsepoolne ja veidi süsteemitu dokument, mis saadeti parlamendist 2000. aasta suvel viisakalt tagasi.

Et asi läbi ei läinud, tekitas protsessi juhttasandil suure lõhenemise. Ühelt poolt oli kriitika muidugi õigustatud, kuid teiselt poolt oli sektori koostöötahe veidi piiratud. Ja eks seal oli isiklikku solvumist ka, mis pärast uue lõppdokumendi menetlemine nii teravaks läks.

Isegi Riigikogu Toimetistes täristasid Agu Laius ja Valter Haamer veel mitu aastat hiljem.

Ma olin ise vahepeal Ameerikas kogu

maailma selliste lepete temaatikaga töötanud ning kolmanda sektori ja riigi koostöödokumentide kohta ühe siiani paljudes riikides kasutamist leidva artikli kirjutanud. Selle kogemuse põhjal tegin 2000 sügisest protsessi kaasatuna mõned põhimõttelised muudatused, tegin selgemalt juurde meil asjaga tegelnud teadlased ja löin ekspertgrupi, kes valas dokumendi Riigikogu poolt vastuvõtmist võimaldavas vormi.

Algne kokkukirjutamine sisuliselt rahvaveetšena ja keske juhtgrupita ju ei õnnestunud. Avaldasime uue projekti Foorumis ja internetis; rahvusvahelisele kogemusele tuginedes korraldasime üle Eesti kõigile huvitatutele 15 koosolekut, kus igaüks sai oma ideed, kaasa arvatud rakenduslikud, neisse raamidesse panna.

Hästi ruttu tuli välja sektori enda mitmenäolisus, mille elasid eriti valuliselt läbi näiteks ka meie hõimuvõlled ungarlased. Neilgi oli soov teha riiklik dokument ja nad ei suutnud sektori esindatust paika saada. Meil oli täpselt sama probleem – kes on ikkagi volitatud sektori eestkõnelejaks olema? Lõhe tekkis EMSL-i ja Taivo-Ahti Adamsoni tiibade ehk nüüdisaegsema kodanikuühiskonna ja eestiaegse tsentraliseeritud ühistegevuse süsteemi taastamist pooldavate organisatsioonide (peamiselt nõukogude ajast säilinud suurte katusorganisatsioonide) vahel.

Mulle endale meeldis see vaidlus ideoloogia vaatepunktist väga, sest tegemist oli tõesti kahe selgelt erineva lahendusega,

mis on ideoloogilises plaanis võrreldav näiteks astmelise ja ühetaolise tulumaksu vaidlusega.

Mis ohtu rahvuslased siis tundsid?

Üks idee oli osaliselt kopeerida eesti-aegset riigi juhitud seltsitegevuse ideoloogiat, kus keskliidud olid riigiga seotud. Samas olid paljud uued organisatsioonid pärast okupatsiooni lõppu hakanud aga ise asja nullist üles ehitama. Keskliidud ja nende nõukogudeaegsed järglased olid huvitavas seisus, kus nad polnud veel sisuliselt selgeks huvi- ja survegrupiks ümber formeerunud, aga hakkasid tajuma, et neid ei võeta enam vaieldamatu riikliku rahastamise objektina ja nemadki peavad leidma oma tegevusele selge õigustuse.

Hoopis raha, mitte ideoloogia?

See oli üks taustatoon kindlasti, kust ja kuidas kolmandat sektorit rahastada. Siis tuli välja ka keskliitude tegelik nõrkus, kes küll väitsid, et esindavad pea kogu sektorit, aga neil polnud seespool tugevat demokraatlikku mehhanismi oma väidete toetamiseks. Kõik ei ole muidugi mustvalge ja ei saa halvaks pidada, et keskliidud püüdsid oma positsiooni kindlustada. Aga ma usun, et uued organisatsioonid tajusid tänapäevast demokraatlikku ühiskonda ja selles keh-tivaid reegleid veidi paremini ja nägid ehk kolmanda sektori ja kodanikuühiskonna huvisid silmas pidades natuke kaugemale.

Nad polnud nõukogude korrast üle tulnud, vaid suuresti inimeste ja vajaduste põhjal tekkinud organisatsioonid. Nende side inimeste ja ühenduste tegelike vajadustega oli lihtsalt maalähedasem ja praktilisem. Tolla paljus Avatud Eesti Fondi toel tekkinud seltskond on praegu-seks natuke institutsionaliseerunud, aga sel ajal oli ta kiiresti arenev, agressiivne, ei tahtnud lõputult diskuteerida, vaid asju tegelikult ära teha. Tegemist nägid nad ka natuke teistmoodi – et riigi toe osa oleks väiksem ja vähem siduv. Näiliselt pida-nuks uus seltskond olema individualistli-kum, kuid ta oli haritum ja tunnetas juba siis probleeme Eesti sotsiaalse sidususe kohalt paremini.

Pärast EKAK-i vastuvõtmist tasakaalus-tas EKAK-i ühiskomisjon natuke sektori esindamise probleemi ja kuna ka KÜSK loodi komisjonist eraldi, lahutati oma-korda esindamine ja rahastamine riigi

tasandil rahuldavalt ära. Enne seda aga polnud mingit lahendust, vaid vana tüüpi organisatsioonid tegutsesid vanadest kaa-nonitest lähtuvalt, kõrvuti uutega, kes ise raha otsisid ja polnud nõus, et raha liht-salt jagatakse mingite varasemate otsuste alusel ja aruandluseta.

Jagatakse tänaseni, aga vastanduvad ehk veel vaid suured ja väikesed.

Kolmanda sektori rahastamismehhanis-mide põhimõtteline paikasamine võtabki palju aega ja vaidlusi. See on sarnane riigihangete süsteemi ülesehitamisega ja vajab pidevat muutuvate oludega ko-handumist. Hea meel on sellest, et just mittetulundussektori organisatsioonid on aruandluse ja rahajagamise läbipaist-vuse seisukohast olnud pidevalt riigile oraks kannikas. See on tänaseks oluliselt vähendanud korruptsioonivõimalusi ja suunanud raha efektiivsematele organisat-sioonidele.

Seltskond oli kiiresti arenev, agressiivne, ei tahtnud lõputult diskuteerida, vaid asju tegelikult ära teha.

Praegu ei kujutaks ettegi, et kaks reformikat kodanikuühiskonda visandavad nagu sina ja Paul-Eerik Rummo toona.

Rummo oli jah üks vähestest parlamen-diliikmetest, kes tegelikult aru sai, mida tehti, aga kuna ta on selgelt liberaal, kir-jutas ta oma veendumuse teksti sisse – et kodanikuühiskond peab ise toime tulema ja kui vajalikku ressursi ei suudeta era-sektorist koguda, pole teda ühiskonnas lihtsalt vaja. Ka Marju Lauristin sai asjast tervikuna aru, Liia Hänni toetas, Aimar Altosaar oli mõnes mõttes kahe tule va-hel, püüdes Isamaa sees tasakaalustada Looduse ja Adamsoni tiiba.

Ühistegelisuse poolel olid koondera-konna ja maarahva liidu või kellegi esin-dajad, korralikku ideoloogilist tegijat seal polnudki. Jaan Leetsaar nägi näiteks ühis-tegevust majandusühistu ja seltsi- ning külaliikumiste pinnalt, teist poolt peaaegu üldse mitte, aga kunagise 70% asemel elas küldes vaid 6% elanikest.

Väga kirju seltskond ideoloogiliselt. Mis sinu jaoks valusamad kompromissid olid?

Kõik sotsiaalset sidusust käsitlevad ja sotsiaalseid väärtusi selgelt toetavad artiklid roogiti EKAK-i lõpptekstist Riigikogus välja ja kodanikuühiskonna idee tehti totaalselt paremliberalistlikuks. Isegi dokumendi nimes vahetati kodanikeühis-kond kodanikuühiskonna vastu. Minu arvates oli see kõige suurem kaotus kogu EKAK-i protsessi juures, kuigi oli tol ajal ilmselt paratamatu, et asi üldse vastu võe-tud saaks.

Ega seda ideoloogiat tegelik elu ikka väga ei kannu. Just nii nagu hundist ei saa teha jäne-st lihtsalt tema ümbernimetami-sega, ei saa ka kodanikuühiskonnast teha lihtsalt ainult oma huve järgivate isikute kogu. Küll aga on oluline, et inimene saaks aru, mida ja milleks ta teeb. Sõna ühiskond ise eeldab juba midagi ühist.

Minu arvates peaks pärast järgmisi parlamendivalimisi uue teksti ette valmis-tama ja sinna sotsiaalsete väärtuste osa sisse tagasi tooma. Vähemalt diskussiooni algatamiseks oleks päris hea panna kõr-vuti see, mis 2001 parlamenti läks ja mis sealt välja tuli.

Sõltub, kes võidab.

Tahaks, et ikka “valged jõud” võidaks, ükskõik kui raske neil praegu ka poleks. Ja veidi suurem ja tasakaalustatum valit-suskoalitsioon tuleks ainult kasuks.

Nii valgeid meil vist polegi enam.

On ikka. Aga ka valged jõud võivad vahel edu harjal veidi pea kaotada. De-mokraatia võlu ongi selles, et neid on võimalik mõistusele tuua.

Sotsid päästaksid siis Eesti?

Ma ei ütleks, et algne tekst oli sotsiaal-demokraatlik. See on natuke keerulisem teema, kuidas ühiskond saaks paremini areneda – kas ülimalt individualistlik suund osutub lõpuks pikas perspektiivis edukaks? Ma natuke kahtlen selles, vaada-tes, kui keeruliseks on elu läinud arengut juhtivates valdkondades ja kui palju põhi-neb see meeskonnatöö. Ja meeskonnatöö oskusi saab ja tuleb seetõttu igal tasandil arendada. See ei tähenda aga, et üksikisiku initsiatiivi tuleks kärpima hakata. Ka edu-kas meeskonnas on rollijaotus ja liidrid.

Kui võrrelda Briti, Kanada ja Eesti do-

kumente, siis kõige suurem vahe ongi, et ideoloogiliselt on teised vasakpoolsemad, meie oma rõhutab väga teravalt indiviidi aktiivsuse vajadust, jättes vähemalt väärtuste osas sotsiaalse kapitali ja koostegemise üldse kõrvale. Mõnes mõttes on meil siin fundamentaalne vahe ja suur konflikt – riik ütleb, et tal on kodanikuühiskonda tarvis, aga samas, et kõik peab toimuma inimese tasandil ja riigi sekkumist pole üldse vaja. Vahest tulenes selline indiviidi rõhutamine Paul-Eeriku liiga kaua säilinud vajadusest-hirmust täielikult nõukogude aja saastast üle saada ja distantseeruda.

Kuivõrd õigustatud oli täitevvõimu asemel parlamendiga tegelemine?

Nii ja naa. Jube raske on võrrelda, reaalseid leppeid oli sel ajal teinud suhteliselt vähe riike, enamik valitsustega, mis on kaheldamatult mõistlik arenenud maades. Üheski neist riikidest polnud aga probleemi kodanikuühiskonna tunnustamise laiemal plaaniga. Meil ei saanud aga isegi mõistetest elementaarselt tasemel aru. Palju kasu oli sel ajal Mikko Lagerspetzi kokkupanud kodanikuühiskonna lühisõnastikust.

Tegijatel oli ka hirm, et kui müüme idee ühele valitsuskalitsioonile maha, ei jää see püsima – pikim valitsus oli vastu pidanud kaks aastat. 2000. aasta sügisel ei olnud ka sektoris endas veel kaht nii selgelt ideoloogiliselt eristuvat grupeeringut, et aimata menetluse parlamendis venimise ohtu. Mõtlesime, et aastaga on valmis ja läheme edasi valitsusega tehtavate asjadega.

Läks aga ligi neli aastat. Hiljem on muide väidetud, et õiguslikult oli EKAK-il jõudu vaid toonasele parlamendikoosseisule.

Vähemalt dokumendist tuleb ikka päris üheselt välja, et ta on koosseisudeülene. Seal on lühi- ja pikaajalised prioriteedid ning iga kahe aasta tagant vaadatakse areng parlamendis sisuliselt üle. Alguses oli meil ka palju eesmärgi koos tähtaegadega, aga parlament võttis enamiku välja.

Mis on olulisim EKAK-i abil saavutatut?

Ühiskond ja kodaniku roll on ikka olulisemalt selgemaks saanud. Kogu maastik on korrastunud, tegusad organisatsioonid on paremini välja sõelunud, kuigi kindlasti on jäänud ka onupojapoliitikat. Aga vähemalt tegusad on enamiku sügavaid kriise üle elanud, mis on omaette väärtus. Ka

Sportfoto / Janne Salumäe

Kohtuniku kätes pole alati headuse ja õigluse kunst, vaid teinekord lihtsalt muda. Mullune takistusrajaga Kõva Mehe Jooks.

kodanike poliitikas osalemise aktiivsus on kasvanud ja nende roll palju tajutavam.

Üks väljunditest on näiteks, et valimisliite ära ei kaotatud, isegi Riigikohus tunnistas, et ühiskonnas ei saa ainult parteidele toetuda. Päris huvitav otsus ju meie tollases õigusruumis, veidi oma ideoloogiliselt mõjult võrreldav eelmise aasta stabiilsusmehhanismi omaga. Sisuliselt sunnib Riigikohus mõlema puhul poliitikuid end piirama ja ühiskonnaga rohkem arvestama.

Ja suurim puudus?

Üks idee, mis jäi täiesti teostamata (ja tuleb siiani väga aeglaselt), on mittetulundussektori põhikapitali puudumine. See on suur nõrkus, aga arenenud riikides hoiab just see kodanikuühiskonda elus ja sõltumatusena. Alates siis majadest, mida saab välja üürida ja selle rahaga tegevust finantseerida, lõpetades sellega, et meil pole selget poliitikat, mis soodustaks pärandamist mittetulundussektoris. Väliseestlased on ehk veidi annetanud,

aga riigi sees on kodanikuaktiivsuse tingimusteta toetamist väga vähe.

See oleks minu arvates sektori päevakava kõige olulisem asi, et tekitada riigi kontrollist sõltumatu ja riigi suhtes vajalikul määral kriitiline mõtlemiskeskond, mis on demokraatlikus ja tolerantsses ühiskonnas väga vajalik. Alustada võiks kasvõi korraliku maja ehitamisest Tallinna kesklinna, mis tuleks anda kodanikuühenduste omandisse. Minu jaoks võiks see olla järgmine suur riiklik ehitus pärast Eesti Rahva Muuseumi, mis võimaldaks ajaloo talletamise järel ka aktiivselt uut ajalugu luua.

Meil pole ju tarkade filantroopide põlvkonda, või on nad veel elus. Mulle on arusaamatu ka Jürgen Ligi suhtumine, et riik annab pigem ise rohkem raha, kui soodustab maksuerandiga eraannetusi.

See on usaldamatus ja kontrollisoo. Olen siin toonud sellise näite, et ei ole halb, kui inimene koolitatakse välja, ta

Egert Kamenik / Postimees

Üks kümnetest EKAK-i aruteludest, parajas-ti laua ümber Riigikogu liikmed Paul-Eerik Rummo ja Marju Lauristin, nende vahel Daimar Liiv ning nurgast on näha kodanikuühiskonna uurija Mikko Lagerspetzi ranne ja prillid.

töötab 5-10 aastat riigisektoris ja läheb erasektoris. Riiklik pealisehitus kaotab hea töölise, aga see ei tähenda, et ühiskond tervikuna kaotaks. Mittetulundussektori paralleel on, et kui sa ei tee, mida riik prioriteediks peab, ei ole see tingimata halb. Kui inimesed tahavad koroonat mängida, kus pole olümpiaväljundit, aga veedetakse 2-3 tundi nädalas koos, arutatakse asju, ei pea riik ütlema, et see paha on. Kui inimesed tahavad midagi koos teha, las nad teevad. See loob iseenesest sotsiaalset kapitali.

Aga ma ei vaidle vastu, et maksusoodustuste aluse määramisel tuleks määratleda avalik huvi ja et riigil on siin õigus oma esindajate kaudu teatud piirid tõmmata. Vahe on selles, et mängureeglid on siis selged ja otsuste langetamisel tuleb ka poliitikutel nendega arvestada. Kui riik ise jagab reegliteta toetusi, siis pole otsustajaks mitte inimene, kes raha teenib, vaid ametnik või poliitik. See peaks tegelikult ka liberaalsele ideoloogiale vastuvõetamatu olema.

Riik ei sunni ega takista ju kedagi.

Aga see on maksumaksja raha, mis ära korjatakse, ja puudu on sidustusmehhanism. Tüüpiline näide on, kuidas spordiorganisatsiooni juhiks üritatakse alati poliitikut saada, et see riigiga ära siduda ja sealt raha välja pressida, mitte ei üritata huvigrupiga tööd teha. Nii riik dikteeribki, et sinna me saadame oma valitsuskoalitsiooni liikme ja muidu raha ei saa. Mõtlemine on nihkes.

Alatihti räägitakse uue kokkuleppe vajadusest ühiskonnas. On see üldse võimalik?

Kõige tüüpilisem ühiskondlik lepe on kümme käsku, väärtuste tasemel. Minu arvates on meil päris hea ühiskondlik kokkulepe olemas põhiseaduse ja seal väljendatud väärtuste kujul. Probleemid on eelkõige nende rakendamisega. Poliitikud on viimasel ajal millegipärast püüdnud end vabamaks teha, kui just põhiseaduse väärtuste osa lubaks.

Aga kuidas me ühiskonnana neid väärtusi väljendame? Veetše? Referendumid?

Me väljendame rahva enesehinnangus, mis on meie arvates õige, kuidas inimene käituma peaks. EKAK on täpselt sama asi, riigi ja kodanikuühiskonna kõige laiem ettekujutus, mis on aktsepteeritav käitumine. Ühiskondliku leppe olemasolu parim näide on praegune diskussioon kaasamise ja demokraatia üle, kus ühiskond saab selgelt väljendada, et esindusdemokraatia piir pole senisel poliitika teostamise kujul aktsepteeritav; et soov ühiskonnas osaleda on suurem, kui seda võimaldatakse.

Muide, EKAK-i protsess andis päris huvitavat teavet, kuidas seda diskussiooni korraldada. Ma pean silmas Eesti Mittetulundusühenduste Ümarlauda, mis oli osaks EKAK-i protsessist. Kuigi EMÜ-sid täna enam ei korraldata ja organisatsiooni ei ole, on temaga seotust mitu olulist

tähelepanekut. Osalusdemokraatlik kogu saab edukalt töötada ainult siis, kui on olemas selgete volitustega korralduskomitee ja tema tööd toetavad valitsusest sõltumatud eksperdid, kes võivad teha korraldajatele päevakava ja arutatavate dokumentide kaalumiseks ettepanekuid ning kes peaks valmistama ette arutelude sisulised küsimused ning vajadusel neid juhiks.

Kindlasti tuleb osalejatele selgeks teha nende osalemise eesmärk, viisid ja eriti väljundid. Tegevpoliitikute kaasamine ei ole eriti mõttekas, sest see tapab vaba arutelu. Reglement peab olema selge ning eraldama arutelu ja otsuste langetamise faasid. Arutelud tuleb võimalikult avatult ette valmistada ehk dokumente tuleb aktiivselt tutvustada avalikkusele ja kogudes juba selles faasis süstemaatiliselt seisukohati. Juhul kui soovitakse korduvaid arutelusid, tuleb korraldajad legitimeerida. Kindlasti tuleb üritusel anda ülevaade selleks kasutatud ressurssidest. Loomulikult on soovitusi ja õppetunde rohkemgi, aga see jutt läheks pikaks.

Üle kuue aasta oled nüüd kodanike ja võimu suhteid klattinud ja võimu suhteid klattinud halduskohtunikuna. Kuidas need talaarist vaadates paistavad?

Suur areng juriidilise poole pealt on olnud see, et enam ei vaielda põhiliselt haldusmenetluse üle – kuidas asja otsustatakse –, vaid otsusega seotud sisuliste asjade üle. Riik ja inimesed on ära õppinud formaalsed nõuded: et peab kirjadele vastama või ekspertiisiid tellima, huvitatud isikud kaasama, otsuse eelnõud avaldama jne. Teiselt poolt on menetlus läinud inimestele kallimaks – kui sa ikka sisuliste asjade üle vaidled, on sul vaja tõendeid, korralikku juriidilist või lausa filosoofilist ja poliitilist argumentatsiooni, mis eeldab asjade paremal tasemel tundmist. Selle tõttu pole vaidlusi ka ehk nii palju, kui võiks. Sageli ei võeta kohtuteid lihtsalt ette ja mõeldakse põhjalikult, et miks me ikka vaidleme.

Ons kodanikud ka vapramalt oma õiguste eest seisma hakanud või läheb õigus kiiremini keerulisemaks ja advokaadid kallimaks?

Kindlasti on üks probleem seaduste suhteliselt tihe muutumine, aga inimeste ja ühenduste roll on oluliselt tõusnud näi-

teks keskkonna- ja planeerimisküsimustes. Inimesed suudavad organiseeruda, et oma elukeskkonda kaitsta. Seadus võimaldab nüüd ka ühiselt kaebuste esitamist, näiteks planeeringu kehtestamise vastu, mis pole küll finantsiliselt kõige lihtsam – iga kaebaja peab riigilõivu tasuma, kuigi üks advokaat esitab kõigi nimel sama kaebuse. Muidugi on neil võimalik piirkonnaseltsi nimel kaevata, aga rikutakse ju ikka inimeste, mitte seltsi õigusi.

Äkki näitavad sagenevamad kohtuvaidlused pigem halvenevat koostööd, mitte õigluse võidutsemist?

Üks suur vastuolu on näiteks sotsiaalmaade sihtotstarbe muutmisel äri- või tootmiskaas, mis on liiga sagedane ja halvasti põhjendatud. Sotsiaalmaa on 10–30 korda odavam muudest otstarvetest ja see on küsimus ka seadusandjale, miks antakse avalikus kasutuses olev maa mitte millegi eest arendajale ära, ühiskonnale hinnavahet osaliseltki kompenseerimata. Minu arvates on siin ka väga suur korruptsioonivõimalus-kiusatus otsustajatele.

See on koht, kus kodanikuühiskond peaks vastu hakkama, esitama kõigepealt vastuväiteid nii massiliselt kui võimalik, sest omavalitsus peab neile vastama. See muudab protsessi aeglasemaks ja kuni veel kohus käib, seda ehitust ei tule. Kõik võib nii neli-viis aastat seista, mis paneb ehk ka arendajad ja omavalitsuse mõtlema, kas võtta ette vaid raha peal väljas olevaid asju.

Juriidilise poole pealt võiks kodanikuühendused keskkonna ja planeerimise asjades rohkem organiseeruda. Praegu nad tegutsevad igaüks omaette, infot vahetatakse, aga koostööstruktuuri kogukonnaseltsidel pole.

Kas ülereguleerituse juurest veel tagasiteed ka on, et au ja häbi rohkem kehtiks?

See ju käib juba, näiteks poliitikutega. Siin on minu hinnangul suur roll ajakirjandusel, kes ei peaks andma võimalustki sellisel poliitikul ühiskonnale olulistest asjadest rääkida ega andma talle trükiruumi ja stuudioaega, kui avalikkuse kahtlusi tema aususes ja usaldusväärsuses pole selgelt ümber lükatud. Poliitilises sfääris on massimeedias esinemise võimalus ju ülilooline, selleta sind poliitikas pikalt ei ole.

Meedia paraku teenib konfliktsete isikute pealt.

Lase siis konflikti kohta seisukoht öelda, aga mitte muudes küsimustes, kui oma eetiline ja moraalne kapital on maha mängitud. See Rein Raua artikkel oli minu arust päris õiglane, võibolla vorm oli natuke ekstreemne, aga probleem on olemas. Ma ei kujuta ette, kuidas Reformierakonna rahastamiskandaaliga seotud isikud võiksid olla valimisnimekirjas kõrgel kohal või osaleda teledebattides.

Kui see ikka meeles püsib.

Küll ta püsib, selleks on konkurendid olemas.

Rahva enamus püsib ikka vaiki.

Mu parim mälestus EKAK-i loomise ajast on tollane tunne kogu aeg ja igal pool, et inimesed tahtsid reaalselt osaleda, mitte et nende eest räägitakse ja nende nimel otsustatakse. Me viisime kodanikuühiskonna teema omavahelisest vestlusest laiemaks ja seda polnud võimalik enam

Me viisime kodanikuühiskonna teema omavahelisest vestlusest laiemaks ja seda polnud võimalik enam ignoreerida.

ignoreerida, öelda, et las need seltsikesed koovad kindaid või taovad pinksi, aga ärgu sekkugu riigiasjadesse. Täna on kogu diskursus teine.

Mida pole veel toimunud, on valitsuse tegevuse muutumine nii palju, kui me toona mõtlesime, aga meil pole ka tekkinud kolmanda sektori võimekust käia valitsusele välja korralik tegevuskava. See eeldab esiteks head tagatuba, kes teeks uuringuid, valmistaks asjad ette ja suudaks seda laua taga kaitsta ning kokku leppida. Ja see omakorda eeldab valitsusest sõltumatut ressursi. Lisaks peab ka valitsus tegelikult nõustuma prioriteetide seadmiselise aruteluga, mitte ütlema vaid, et sellele anname raha ja sellele mitte.

Nii et me peaksime ikka uue kodanikuühiskonna kontseptsiooni koostama?

Kas just päris uue, aga täiendada tuleb

seda kindlasti. See on minu väga selge arusaam, et EKAK-i tuleb sisse kirjutada näiteks sotsiaalsed väärtused ja teatud strateegiline tegevuskava, mis hõlmaks ka kodanikuühiskonna baaskapitali loomisele suunatud strateegiat. Seejuures ei ole sotsiaalsete väärtuste sissetoomine eelkõige poliitilise ideoloogia, vaid tänapäevase reaalsuse, riigi konkurentsivõime ja arengu küsimus. See ei toimu enam ühe inimese, vaid professionaalsete sihikindlalt töötavate gruppide pinnal. See on ka kogu Euroopa Liidu toimimise põhimõte – kui me ei suuda organiseeruda, ei mõjuta me toimuvat ja jääme konkurentsivõitluses kaotajaks.

Sotsiaalsus ei ole kuigi popp sõna.

Üks asi on sotsiaalsus eelmise sajandi alguse ja keskaega poliitilises mõttes, et anname vaestele; teine ühiskonna sidususe mõttes, kus see loob täiendavat väärtust. Kui ei ole sidusust, usaldust teise inimese vastu, et mõni probleem on koostöös lahendatav, siis hakkad sa seda üksi lahendada ehk oled teise inimesega konfliktis ja raiskad asja lahendamisele palju rohkem aega.

Saab siis riik soodustada naabri teretamist?

Mul on lapsed lasteaias ja algkoolis, kus õpetajad on võtnud teadlikult ette koostegutsemise õpetamise. Näiteks pani õpetaja tavaliselt kahekaupa istuvad lapsed ühe veerandi alguses neljakaupa ümber laua, õpetamaks, et koos saab paremini teha. Või pandi neid lasteaias tegema grupitööd, vahetades aeg-ajalt grupijuhti. Kui koostöötamise oskused puuduvad, ei saa nad pärast elus hakkama. Sellest hakkab asi pihta.

Mina näiteks vihkan praegugi ülikoolis grupitööd, tudengid on nii erineva taseme ja motivatsiooniga.

Sest sind ei ole õpetatud, kuidas selle probleemiga toime tulla. Reaalteadus on tänapäeval näiteks pea kõik grupitöö, seal pole pea ühtki asja, mida keegi üksinda teeks.

Ja kui isegi tavaliselt väga suurega ega tipp-teadlased teevad koostööd, on neil tarkadel inimestel järelikult see vajadus ratsionaalselt läbi mõeldud ja teadvustatud. Äkki õpiks midagi tarkadelt!

Mis on EMSL-il plaanis 2013. aastal?

Igal suvel arutavad EMSL-i nõukogu ja töötajad läbi tegevuskava täitmise ja teevad uusi plaane. Mullusest kogunemisest jäid pildile nõukogu liikmed Kristina Mänd ja Tarmo Tüür, nende vahel Anna Laido ja paremal servas Robert Peetsalu. Kas esiplaanil lebav Mr. Ronny esindas EMSL-i liiget Eesti Kennelliitu või kehastus lihtsalt sümboliseks valvekoeraks, ununes täpsustada.

Rahvakogu, hea valimistava järelevalve kohalikel valimistel, riigipoolse rahastamise uue korra elluviimine, vabauhenduste sisedemokraatia edendamise projekt, aga ka näiteks uue juhataja leidmine – teeme ülevaate EMSL-i tänavustest plaanidest.

Aasta alul on EMSL-i nagu paljude teistegi tähelepanu Rahvakogul. Kui jaanuaris tegelesime veebikeskkonna kohta info levitamisega, siis veebruari-märtsi põhiülesandeks on arutelupäevade ettevalmistamine, kus veebis kogutud ideede hulgast rahva toetatuimad välja valida. Ning seejärel muidugi anna me oma parima, et need Riigikogus ka seadusemuudatusteks saaksid.

Sügisesteks kohalikeks valimisteks valmistame jälle ette hea valimistava valvurite võrgustiku, millega seekord püüame tõeliselt üle-eestiliseks muutuda. Et senistel valimistel on peamised hea tava rikkumised olnud seotud avalike vahendite kasutamisega kampaanias, teeme seda tööd koos meie liikme Korruptsioonivaba Eestiga. Mõtleme ka, kas ja mis moel teha enne valimisi vabauhenduste manifesti. Nende teemade puhul on EMSL-is kontaktisikuks Urmo Kübar.

Teistest poliitikaküsimustest jätkub töö vabauhenduste riigipoolse rahastamise põhimõtetega. Praxis eestvedamisel on jõutud uue korra mustandini, nüüd toimub selle testimine ja sellest teavitamine ning mingil hetkel peaks valitsus selle siis vastu võtma ja asjad uue korra järgi toimuma hakkama. Räägime kaasa Euroopa Liidu uue rahastamisperioodi tingimuste kujundamisel, seisame endiselt tulemaksusoodustuste korra muutmise ja vabauhenduste andmete tasuta avalikuks kasutamiseks andmise eest. Nende teemadega töötab EMSL-is peamiselt Alari Rammo.

Töö vabauhendustega

EKAK-i ühiskomisjonis veab Urmo tööühma, mis hakkab tegelema kaebuste menetlemisega, kui vabauhenduste ja avaliku võimu koostöö ei toimi päriselul nii, nagu EKAK-is kokku lepitud.

Jätkub arenguprogramm, milles osalevatel vabauhendustel aitame luua tingimusi, et organisatsioon areneks, tema võimekus kasvaks ning tulemused paraneksid ja mõju suureneks. Töö läheb edasi eelmisel aastal alustanud 15 ühendusega ning teist sama palju võtame sel aastal programmi juurde. Nagu mullu teeme seda kahes

voorus: esimene võimalus programmi kandideerida tuleb veebruaris, teine ilmselt aprillis või mais. Programmi veavad Kristina Mänd ja Minni Riar, rahastab alates veebruarist Norra/EMP Vabauhenduste Fond.

Siseministeeriumi toetusel alustame projekti, millega soovime aidata kaasa vabauhenduste demokraatlikule toimimisele. Süvendatult hakkame tööle umbes saja organisatsiooniga üle Eesti ning püüame ühiselt leida paremaid viise, kuidas parandada liikmete ja sihtrühmade kaasamist ning üldisemalt avatust ja läbipaistvust. Kodanikuharidusega tegelevate ühenduste koondamise jätkutegevusena luuakse selle projektiga ka veebikeskkond, kus on kodanikuharidusega ühel või teisel moel tegelevate ühenduste kontaktid ja olulisemad tegevused ning nende käigus välja töötatud kodanikuhariduslikud materjalid, mida teisedki võiksid oma töös kasutada.

Mis kehvasti, see uuesti

Kodanikuhariduse teemal püüame ellu viia eelmisel aastal ajapuuduse tõttu tegemata jäänud, nimelt käivitada koolides programm, kus ühiskonnaõpetuse tundide käigus töötaksid õpilased mõnda aega mõnes kohalikus organisatsioonis ja ühtlasi analüüsiks selle tegevust – et vabauhendusi ei õpitaks tundma üksnes teoorias, vaid ka praktikas.

Ja veel üks teema, milles me 2012. aastal nii edukad ei olnud, kui oleksime soovinud – vabauhenduste tulevikugrupp, mille ülesanne on tuvastada olulisemaid teemasid, mis vabauhenduste tegevust Eestis lähiaastatel mõjutavad, ning mõelda läbi ja anda soovitusi, et ühendused vajalikeks muutusteks hästi valmis oleks. Oleme saanud nüüd KÜSK-ilt toetuse selle teemaga tegelemiseks, kontaktisik on Anna Laido.

Mis hästi, see paremini

Traditsioonilistest suurüritustest on endiselt kavas kevad- ja suvekool.

Kevadkool keskendub, nagu ikka, kaasamise teemale ja on mõeldud nii ametnikele kui vabauhendustele. Kui mullu oli fookuses kaasamisega alustamine, siis tänava loogiliselt kaasamisega lõpetamine

(otsusele jõudmine, osalejatele tagasiside andmine ja kaasamise hindamine).

Suvekooliga tundsiime, et eelmisel aastal õnnestus leida toimiv lahendus, kuidas teha sellest mitte enam EMSL-i, vaid laiemalt vabauhenduste suvekool, mille korraldamisse töid oma ideid ja kogemusi lisaks meie tiimile veel paljud teised. Oleme arutanud, et seekordne suvekool võiks keskenduda vabauhenduste mõju hindamisele. Suvekooli rahastab KÜSK, kevadkooli puhul loodame koostöö jätkumisele Riigikantsleiga.

Tänavu toimub ka järjekordne kodanikuühiskonna konverents, nagu neid 1999. aastast üle aasta oleme korraldanud. Parajasti arutame hulga heade kaasamõtlejatega, kuidas seda teha.

Mis veel kaasamisse puutub, siis uuendame 2009. aastal välja antud "Kaasamise käsiraamatut", millest Riigikantsleil toel ilmub sügisel täiendatud trükk.

Endistviisi jätkuvad liikmetegevused: kord kuus toimuvad liikmeklubid ja regulaarsed liikmekohtumised. Tegusad vabauhendused on jätkuvalt oodatud EMSL-iga liituma. Inimene, kellega neil teemadel suhelda, on Robert Peetsalu.

Endiselt teeme ka tellimuskoolitusi nii Eestis kui ka välismaal, jätkavad Hea Kodaniku infokanalid ehk eesti- ja venekeelsed uudiskirjad, ajakiri ja veebivärv. Meie teavitustegevusi rahastavad Siseministeerium ja KÜSK.

EMSL saab uue juhataja

Kindlasti tuleb tegemisi ka juurde, nagu näiteks aasta tagasi ei osanud ju keegi meist ette näha, et toonane demokraatia arendamise sihtasutuste teema aasta jooksul Rahvakogu algatuseks kasvab, nii et see detsembris suure osa me tööajast võttis.

Suve alguseks lõpetab Urmo kuueaastase töö EMSL-i juhatajana, nii et aasta esimese poole üheks oluliseks ülesandeks on ka uue juhataja leidmine. Teistest töötajatest naaseb veebruaris lapsepuhkuselt venekeelsete ühenduste võrgustiku koordinaator Tatjana Lavrova ning suvel kaitsevääst liikmekoordinaator Martin Meitern.

Korruptsioonivaba Eesti

Pärast kaht aastat ühingu **Korruptsioonivaba Eesti** (KVE) juhatuses ja kaht aastat tegevjuhina paneb **ASSO PRII** ameti maha ja suundub äri sektorisse. Ühena viimastest töödest täitis ta oma organisatsiooni tutvustava ankeedi Hea Kodaniku jaoks.

Millal loodud?

Transparency Internationali allorganisatsioonina loodi KVE aprillis 2000, algataja oli Jaan Tõnissoni Instituut. Kuus aastat tegutsesime seltsinguna, töövormiks instituudi juurde loodud keskus. Iseseisva MTÜ-na registreerisime end 2007.

Miks?

Meie eesmärk on ennetada korruptsiooni, jättes sellega võitlemise õiguskaitseasutustele ja teistele riiklikele struktuuridele. Tegeleme ühiskonna harimise ning eetiliste ja ausate väärtushinnangute kujundamisega ja korruptsiooniteemaliste seadusandlike ja poliitikaprotsesside mõjutamisega, kaasates äri- ja avalikku sektorit ning vabakonda.

Palju inimesi?

Igapäevane tegevus on vaid kahe inimese – tegevjuhi ning projektijuhi õlul. Aktiivsemalt liituvad mõnel puhul ka neli juhatuse liiget, kuid nende peamine roll on siiski rohkem nõuga abiks olla. Liikmeskonna moodustavad 22 füüsilist ja üks juriidiline isik, kuid lisaks oleme loonud ühenduste korruptsioonivastase võrgustiku, kuhu kuulub umbes 35 organisatsiooni.

Kust te raha saate?

Tegevustoetust on meile andnud Avatud Eesti Fond, mille eest oleme äärmiselt tänulikud. Hoidudes põhimõtteliselt otsestest riiklikest rahaeraldistest, tagame ühest küljest sõltumatuse, kuid teisalt paneme end ise raskemasse olukorda, mistõttu on tegevustoetus suureks abiks. Projektide rahastamiseks kasutame aga mitmesuguseid kohalikke ja välisfonde, vähemal määral tähtub eelarve ka teenustest, liikmemaksudest ja annetustest.

Suurim saavutus?

Vahest ehk organisatsiooni käimasaamine ja positsioneerimine ning heade partnerite leidmine, sest üksi on väiksel vabaühendusel keeruline suuri asju korda saata. Usun, et oleme siin kuue aastaga saavutanud tulemusi, millega hetkeks rahul olla. Käegakatsutavatest saavutustest on suurim kindlasti mullune Eesti korruptsioonivastase võimekuse uuring.

Rainer Ojaste

Suurim õppetund?

Ise õppisin enim tööd meediaga ja kommunikatsiooni, mille kogemus mul ühingu juhtima asudes puudus. Tean nüüd, et tasub kaaluda, kes on või võiks olla sõnumi sihtgrupp, ning sellest sõltuvalt valida sõnumi edastamise vorm, stiil, aga ka toon. Kui kuulen pärast raadiointervjuud, et "Küll sa alles rääkisid keerulist juttu, tundus väga asjalik!", siis järelikult ma ei täitnud oma eesmärki.

Põnevaim töö, mis praegu käsil?

Hetkel ehk üks uuring koos sõsarorganisatsioonidega Leedust, Tšehhist ja Ungarist, mis keskendub Euroopa Liidu tõukeraha korruptsiooni ja pettuseriskide analüüsile ning heade praktikate jagamisele. Paraku räägitakse siin sagedamini sellest, kuidas raha on väärkasutatud või ebaõigesti jagatud, kuid kontrolli parandamine võiks samuti olla laiemal diskussiooni teema. Seda püüamegi saavutada.

Mitmele põnevale asjale otsime veel rahastust. Näiteks kavandame koos Praxise ja Henri Laupmaaga monitooringuportaali, mis võimaldaks aktiivsete inimeste kaasabil ning Riigikogu liikmete osalusel saada selgema ülevaate nii parlamendi toimimisest üldiselt kui ka sellest, kuidas täpselt üks või teine poliitik on tegutsenud.

Mida võiks teistel vabaihendustel olla teilt õppida?

Meid on kiidetud selle eest, et oleme lisaks enda võrgustiku ülesehitamisele andnud kontaktide loomise võimaluse luua paljudele korruptsiooni ennetamise ja sellega võitlemisega tegelevatele inimestele ja asutustele ehk olnud ühendavaks lüliks. Näiteks töid korruptsioonivastase võimekuse uuringu ettevalmistamine ja teostamine kokku üle 60 inimese, kes töötavad küll eri kohtades, kuid ühe eesmärgiga – muuta ühiskond läbipaistvamaks ja ausamaks. Kui KVE saaks kolmeks aastaks miljon eurot ja vabad käed, siis mida peale hakkaksite? Meil on üsna selge arusaam, mis valdkondades ja mida soovime järgmise kolme aasta jooksul ette võtta. Suures plaanis jagunevad teemad neljaks – erakondade rahastamine, ametkondlik vastutavus, erasektori kaasatus korruptsiooniennetusse ning avalike hoiaku-

te kujundamine ja kodanikuharidus. Miljon eurot laseks meil lihtsalt eelarve pärast muutsemata plaanitu keskenduda.

Selle numbri läbivaks teemaks on EKAK. Kas teie tegevuses on sellest dokumendist mingit kasu?

Arengukava näpus, me kelleltki kohustuse täitmist või oma õigust nõudma pole torma-

nud. Pehmet laadi reguleerimisena on partnerluspõhimõtteid sätestav dokument kindlasti olnud vabakonna ja avaliku sektori jaoks lähtepunkt teineteise tundmaõppimiseks. Et KVE on üsna hästi kaasatud meie tegevusvaldkonda puudutavatesse õigus- ja poliitikaloomeprotsessidesse ning koostöö avaliku sektori partneritega on hea, siis võib järeldada, et EKAK-is eesmärgiks seatud koostöövaim on meie jaoks edukalt praktikasse jõudnud.

Teiste EMSL-i liikmete tegemisi

AASTAVAHETUSE PAIKU SAI EMSL KAKS UUT LIIGET. Serve The City viib kokku abi vajajaid ja neid, kes tahavad head teha, nende soov on muuta vabatahtlik tegevus kättesaadavaks, lõbusaks ja praktiliseks. Vabatahtlikke on neil praegu 900 ning peamiselt tegutsetakse laste- ja vanadekodudes või supiköörides. Perede ja Laste Nõuandekeskus toetab lastega peresid ning koolitab linnades-valdades laste ja peredega töötavaid spetsialiste. Kui ka sinu vabaihendus soovib EMSL-iga liituda, uuri lähemalt Hea Kodaniku infovärvast www.ngo.ee/liikmed.

LISAKS NEIL PÄEVI JUHTI VAHETAVALE KORRUPTSIOONIVABALE EESTILE ON UUED LIIDRID SAANUD VEEL MITU EMSL-I LIIGET. Detsembrist on Nepali kolinud Jüri-Ott Salmi asemel Eestimaa Looduse Fondi juhatuse esimees Silvia Lotman, jaanuarist Eesti Naabrialve uus tegevjuht Marek Väljari ning Noored Kooli juhatajaks sai lapsepuhkusele siirdunud Kaire Kroosi asemel Kristi Klaasmägi. Jõudu ja tarkust uutele juhtidele!

HEATEO SIHTASUTUS otsib oma portfelli elujõulise tegevusmudeliga algatusi, mis pakuvad Eestis olulistele probleemidele uuenduslikke ning pikaajalise mõjuga lahendusi. Võid olla nii alustaja kui ka arenguhüpet sooviv kogenud tegija. Väljavalituile pakutakse oma ala tipptegijatest abiliste teadmisi, oskusi ning kogemusi, lisaks muidugi toetavat võrgustikku. Esimesse lendu võetakse algatusi 1. märtsini, sealt edasi pooleaastase vahega. Lähemalt: www.heategu.ee/kandideeri.

PEALINNA ASUMITE VISIOONIPROJEKTIDE SEMINARISARI avab elanikele olulisi linnaelu teemasid. Jaanuaris võeti koostöös Keskkonnaõiguse Keskuse ja Linnalaboriga vaatluse alla linnaruum ja selle kujunemine ning plaanimises paremaks kaasaraakimiseks koostatud juhendid. Järgmine, liikuvusele keskenduv seminar on plaanis juba veebruaris.

TERVE EESTI SA koos partneritega esitas jaanuaris seisukohad riikliku alkoholipoliitika kohta. Riigi plaane hinnati üldsõnaliselt ja meetodeid vähetõhusaks. Alkoholi kättesaadavust tuleb reguleerida hinnapoliitikaga ning müügikohtade ja -aegade piiramisega, samuti tegeleda ravi ja nõustamisega, leidsid nad.

AVATUD EESTI FOND JA TALLINNA ÜLIKOOL ESITLESID NOVEMBRIS UURINGUT ERAKONDADE POPULISTLIKEST STRATEEGIADEST BALTI RIIKIDES. Muu hulgas leiti, et kui Lätis ja Leedus kalduvad populismi pigem uued tulijad, siis Eestis need, kelle menu hääbumas. Targale valijale kasuliku uuringu leiab fondi kodulehelt "Väljaannete" rubriigist.

KUI SUL ON ÜLE VANA MOBIILTELEFON, võid selle annetada Eesti Loomakaitse Seltsi kampaania käigus – telefon läheb uuesti kasutusse või ümbertöötamisele, raha aga loomade heaks. Aasta lõpus andis selts teada, et annetatud on 745 telefoni.

HEATEGEVUSEST VEEL – kui Maarja küla arvas, et nende "Kuula, palun!" kontserdid on end kümne aastaga ammendanud, ei lasknud kontsertidel esinenud näitlejad traditsioonil siiski hääbuda ning pakkusid välja uue vormi. Nüüdsest võtab igal aastal kontserdi kuireerida kindel artist, kes siis valib kaasesinejad. 2012. aasta sügisel toimunud kontserdid panid kokku Lenna Kuurmaa ja Märt Avandi.

Kogukond ja äriettevõtte koostöös?

Kuidas kaasata äriettevõtte heategevusprojekti vabaühendusi ja kogukondi? Vastus osutus lihtsaks: tuleb leida ühine eesmärk. Oma kogemusest värvi-firma Caparol heategevuskampaania eestvedamisel kirjutab **AET JAAKSON**.

Mullu kevadel kirjutas hulk Eesti lasteaedu hoolega projekte, mille hulgas Caparol valis välja kümme, kellele kinkis remonditöödeks vajalikud värvid. Kas projekt osutus valituks või mitte, sõltus eriti sellest, kuivõrd plaanis lasteaed kaasata kogukonda – oluline oli, et töödel lööks kaasa lapsevanemad, kohalik omavalitsus, vabaühendused ja teised vabatahtlikud.

Kolm aastat ja asi töötab

Heategevuskampaania „Lihtne värvida – lihtne aidata“ põhiline eesmärk on tõmmata tähelepanu Eesti lasteaedade olukorrale. Kogukondade kaasamine on meil igal aastal olnud põhimõtteline nõue. Samas ei osanud me iialgi arvata, et värve taotlevad lasteiaad suudavad seda teha nii mitmekülgsest. Rahule jääme tulemusega juba esimesel aastal, aga mis siin salata – meil polnud võrdlusmaterjali.

Nüüd, kolmanda korra järel, võib öelda, et asi tõesti töötab ja lasteaedade leidlikkus

üllatab meid aasta-aastalt üha enam. Projektid on läinud suuremaks, näiteks viimati löid Tartu lasteaia Pääpikk remontimises kaasa kaheksa gruppi, lisaks toetas Tartu linn – ühtekokku ligi 200 inimest. Järvakandi lasteaeda remontis üle 100 vabatahtliku. Peale vabaühenduste ja lasteaia endi loovad projektides kaasa ka teised osahõlpsid, pikaajalised töötud, üldkasulikule tööle määratud karistatud ja paljud teised.

Miks on kogukonna kaasatus meile oluline? Ilma selleta saaks lasteaed projektist ainult ühe värvikihi, kuid nüüd on lapsevanemad, kohalikud MTÜ-d ja kasvatajad selle ühiselt peale kandnud. Sellest tõuseb mõõtmatu lisaväärtus – teadmine, et ühiselt pingutades suudetakse kõike, samuti tekib kanal, mille kaudu on erinevatel ühendustel tulevikus mugav teistelgi aladel koostööd teha.

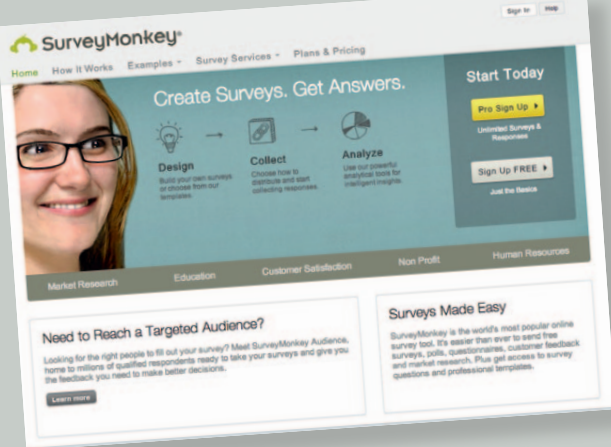
Lasteaiad otsisid ise ühendusi ja vabatahtlikke, kellelt abi paluda, ning motiveeritud leidsid kõikjal. Näiteks Pääpiku lasteaia direktori Piret Arendi sõnul olid

abilised väga innukad, kuna tunnetasid, et tööd tehakse endale ja oma kogukonnale. Oli ka lasteaedu, kus löid kaasa vanemad, kelle lapsed juba kooliealised – side ja ühtekuuluvustunne ei katke.

Haarake võimalusest!

Kahju vaid, et äriettevõtete ja vabakonna selline koostöö ei tundu olevat kuigi levinud. Takistusi justkui pole – ühelt poolt annab vabaühenduse panus ettevõttele hea tegemisel hõlpu, teisalt saavad ka ühendused oma tegevusele lisaväljundi. Caparol jätkab selle kampaaniaga vägagi rahulolevalt, sest peale keskmiselt 300 liitri tasuta värvi saab lasteaed sellega meie arvates midagi täiesti hindamatut – ta saab endale juurde sõpru ja neid pole kellelgi liiga palju.

„Lihtne värvida – lihtne aidata“ projekti viidi 2012. aastal Eestis läbi kolmandat korda, kokku on Caparol lasteaedadele jaganud üle 13 000 liitri värvi. Hea idee eksporditi ka Lätti, kus seda mullu korraldati teist aastat.

Olgu pealegi vabakonna suvekoolist juba mitu kuud möödas, liikme- ja võrgustikutöö teemad ei kaota tähtsust. Siin mõned **GETTER TIIRIKU** suvekoolis jagatud kogemused, mis ta sai Eesti Puuetega Inimeste Kojas (EPIK) ühenduse tegemistele tagasiside kogumisega.

Kuidas viia läbi tagasisideküsitlusi?

Tööd vabäühenduses võib võrrelda Hunt Kriimsilma üheksa ametiga – tegeleda tuleb nii meeskonna, juhtimise, finantsi, projektide kirjutamise, aruandluse, liikmete, raamatupidamise, ürituste korraldamise ja mille kõigega veel. Tihti ei jõuta mõelda, kas tehtav on tulemuslik ja valitud suund õige. Ka tagasiside küsimine neilt, kellega koos ja kelle jaoks tegutsetakse, jääb sageli formaalseks toiminguks.

Organisatsioonile päriselt kasuliku tagasiside küsimine on võtmetähtsusega, kui plaanite oma ühenduses midagi muuta või koostate strateegiaid, kuid hästi tehtuna aitab see kaasa ka igapäevatööde õnnestumisele.

EPIK on üle Eesti 47-t puudega inimeste organisatsiooni ühendav katus. 20-aastase tegutsemisaja jooksul oleme aru saanud tagasiside küsimise tähtsusest ning nii ürituste järel osalejaid küsitlenud, liikmetelt arvamusi kogunud kui ka muid uuringuid teinud. Siiski kõhklesime, kas ikka teeme asju õigesti – kas meie liikmed ja partnerid jagavad meiega samu põhimõtteid, on rahul meie tegevusega, kas EPIK liigub ses suunas ja täidab rolli, mida oodatakse?

Otsustasime läbi viia liikmete ja partnerite küsitluse. Et uuring oleks tulemuslik, tuleb kõigepealt kaardistada eesmärk (miks sa seda teed?), paika panna suunitlus ja sihtgrupp (keda küsitled ja miks just neid?) ning uuringustrateegia (kuidas midagi küsima peame?). Me otsustasime teha kaks eraldi ankeeti, mis võimaldas suunata küsimusi eraldi sihtgruppidele, saamaks sisulisemat tagasisidet.

Ootasime, et küsitluse tulemusel saame paremini vastata liikmete ja partnerite

ootustele ja vajadustele, tõhustada töökorraldust, info liikumist ja kaasamist, et puuetega inimeste huve tõhusamalt kaitseda. Plaanimiseks kulus ligi kuu (arutelud, sisu koostamine ning testimis periood) ja hiljem analüüsiks samuti paar nädalat.

Kahe nädalaga saime vastused 32 liikmelt ja 20 partnerilt. Küsisime tagasisidet oma kuvandi, kommunikatsiooni, kaasamise, ootuste ja senise meie tegevustega rahulolu kohta. Sõltub muidugi sihtgrupist, kuid sellist uuringut on mõistlik läbi viia elektrooniliselt ning selleks saab kasutada mitut tasuta veebivormi.

Tulemused tuleb läbi arutada oma tiimiga, võtta saadud soov arvesse ning tutvustada tulemusi ka vastanutele. EPIK sai mitmeid suuniseid. Kinnitust leidis, et liikmed soovivad tihedaid otsekohtade ning koolitusi, vajatakse toimivat sisesuhtlust ning soovitakse paremat kodulehte. Nüüdsest pööratakse tugevate piirkondlike kodade kõrval enam teadlikku tähelepanu puudespetsiifilistele liitudele-ühingutele. Küsitluse tulemused olid meeskonnale heas mõttes üllatavad ning andsid kinnitust, et oleme valinud õige suuna.

Soovitame kindlasti tagasiside- ja rahuloluküsitlusi teatud perioodi järel läbi viia ning tulemusi rakendada. Kokku tuleb leppida nii fookuses kui ka prioriteetides, et valitseks ühtne arusaam eesmärkidest ning ootustest. Tööd küsimustikuga on palju, aga tulemused on seda väärt.

Vaata küsitluse tulemusi www.epikoda.ee (Tegevus → Projektid → "Koostöö jõud") ning tutvuge suvekooli selle ja teiste õpitubade materjalidega www.ngo.ee/suvekool.

Soovitusi küsitluste läbiviijatele

- Austa oma liikmete ja partnerite aega: tagasisidet ei koguta igaks juhuks või sest nii on ju kombeks. Küsi arvamusi vaid siis, kui kavatsed ja suudad nendega midagi ette võtta.
- Mõtle hoolikalt, mille kohta sul on infot vaja: tagasisidet senisele tegevustele, uutele plaanidele, soovid vastajatelt ideid vms? Kas vastajatel on vastamiseks vajalik info?
- Vali meetod: kirjalik valikvastustega või avatud küsimustega ankeet või näost näkku kohtumised. Esimesi on lihtsam analüüsida, viimased annavad rohkem infot (vaata, et intervjuud viiks läbi mõni neutraalne inimene).
- Too vastajatele selgelt välja põhjendus, miks küsitlust teed, ning tema eeldatav ajakulu (ausalt).
- Jälgi, et küsimused oleks neutraalsed ja selged ning nende hulk mõistlik. Katseta ankeeti enne mõne sihtrühma liikme peal.
- Ära unusta vastusevarianti "ei oska öelda" – tänu sellele saad vähem eksitavaid vastuseid.
- Elektroonilise küsitluse läbiviimisel on abiks nt www.connect.ee, www.surveygizmo.com ja www.surveymonkey.com.
- Jaga küsitluse tulemusi vastanutega ning anna teada, mis muutusi nende põhjal tehakse.

ÄGEDAD,
KUID MITTE
RADIKAALID

ÜLIÕPILASTE

keskkonnaühenduste kuldne kolmik

Kes kujundavad alles ellu astuvate täiskasvanute suhtumist loodusesse ja meid ümbritsevasse? Mari Kodres uuris noorte loodusemeeste ja -naiste vaateid elule ja ilmale. Rääkisid **MARTIN TISHLER** ja **KADRI KALLE** maaülikoolist, **MARTIN TUUL** ja **PAUL HUNT** Tartu Üliõpilaste Looduskaitseringist ja **DANIEL JUHHOV** Eesti Üliõpilaste Keskkonnakaitse Ühingust Sorex.

Matkalembus käib tudengite rohelise maailmavaatega mõistagi kokku. Pildil Maaülikooli Keskkonnakaitse Üliõpilaste Seltsi noored.

Kuidas tavaliselt teie juurde jõutakse?

KÜS: Värbamiskampaania kooliaasta alguses on meil vist kõige efektiivsem olnud. Samas nii mõnigi metsamees ja maastikuarhitekt on hiljem liitunud seltskonna pärast ehk tänu sõprade kaudu liikuvale infole.

Kooliaasta alguse tutvumisõhtu ja enda reklaamimine on tõesti edukas, samas on võimalik meiega terve õppeaasta vältel liituda.

SOREX: Liikmeskond on meie sõpruskond. Korraldame üritusi, mis tõmbavad tutvusringkonda hingelaadilt sarnaseid inimesi, kes lõpuks meiega nii kokku kasvavad, et ühel hetkel avastavad, et ongi juba liikmed. Kasvame orgaaniliselt.

RING: Tavaliselt jõuavad inimesed meie juurde mõnel huvipakkuval seminaril või aktsioonil osaledes, mille kohta on erinevaid kanaleid pidi info tudengiteni jõudnud. Nähes noori särtsakaid kaastundengeid, siis võetakse osa ka järgmistest ettevõtmistest.

Tudengid on mulle tundunud keskmisest koostööaltima rahvana ja müütiline vastasseis erinevate ülikoolide vahel, kus üksteist põlgavad nii pedakas, tipikas kui epakas, jääb minu meelest pigem nõukaaega. Mida teie koos olete teinud?

RING: Kuna meie eesmärgid ning visioonid on sarnased, siis vahetame omavahel infot ikka. Rahvusvaheliselt on hetkel

Tartu Üliõpilaste Looduskaitsering on teadaolevalt maailma vanim tudengite looduskaitseühendus (asutatud 13. märtsil 1958), mille eesmärgiks on oma liikmete keha ja vaimu harimine keskkonna, ühiskonna ja inimkonna asjus. Üliõpilaste keskkonnateadlikkuse tõstmine toimub ennekõike matkadel loodusesse, aktuaalsetel teemadel peetavatel seminaridel, talgutel, teaduslikel välitöödel ning muudel aktsioonidel. Looduskaitseringiga võivad liituda kõik Tartu üliõpilased.

Eesti Üliõpilaste Keskkonnakaitse Ühingu

Sorex eesmärkideks on keskkonnateadlikkuse ja -hariduse edendamine, mille suunal on ühtekokku 14 aastat tehtud mitmekesist tööd. Liikmeskond koosneb valdavalt Tallinna Ülikooli tudengitest ja vilistlastest, kuid ka Tallinna Tehnikaülikooli ja Eesti Maaülikooli tudengitest.

Eesti Maaülikooli Keskkonnakaitse Üliõpilaste

Selts (EMÜ KÜS) on liikmete omaalgatuslikul alusel tegutsev lõbus sõpruskond, kelle eesmärgiks on keskkonnahariduse edendamine ning loodust ja keskkonda säästva mõtteviisi propageerimine üldsuse hulgas. KÜS-i liikmeks võivad astuda kõik keskkonnakaitsest huvitavad Maaülikooli tudengid.

tihedam koostöö käimas organisatsioonidega Luonto-Liitto Soomest, ASDemo Valgevenest ja AETAS Venemaalt, kellega koos on sel suvel toimumas vanade metsade väärtustamisele pühendatud ühislaager ning töötoad Soomes Kainuu kandis.

KÜS: Sorexiga teeme koos TalveAkadeemiat, on olnud ka Karulas talgutel käimisi. Samuti käime üksteise sünnipäevadel. Ringiga on hetkel suurem koostöö info jagamine, et anname üksteisele teada põnevatest üritustest. Kindlasti saaks ja võiks koostööd rohkem olla.

SOREX: Koos TTÜ Mäeringi, TTÜ Säästva Arengu Klubi ja EMÜ Keskkonnakaitse Üliõpilaste Seltsiga oleme korraldanud aastaid Eesti suurimat säästva arengu teemalist ja tudengiteadust edendavat konverentsi TalveAkadeemia, mis tänavu alustab oma 11. aastaringi. Samuti korraldame TalveAkadeemia liikmesorganisatsioonide koostööd arendavaid ühiseid koolitusi. Oleme ka Eesti Keskkonnaühenduste Koja (EKO) liikmed, kus teeme koostööd veel üheksa keskkonnaorganisatsiooniga.

Tartu Üliõpilaste Looduskaitseringi noored aitasid korraldada mõned aastad tagasi Tartu suure hurraaga avatud Jänese matkarada, mis vahepeal on jõudnud rohtu kasvada.

TÜLKR

Rõõmsad matkalised Eesti põhjatipus Purekkari neemel, kuhu Eesti lõunapoolseimast punktist Naha külast suusutati pea kaks nädalat. Matka pikkus oli 350 kilomeetri ringis.

Kui palju jäädakse organisatsiooniga seotuks pärast tudengipõlve lõppu? Kas kõik kulgeb muretult isevooluteed või hoiate endisi liikmeid samuti põllepaeltas kinni?

RING: Kuna paljud meie vilistlased töötavad aktiivselt keskkonnakaitsega seotud ametites, siis käivad nad tudengitele suure rõõmuga aktuaalsetel keskkonnateemadel oma teadmisi jagamas. Paljud on harjunud aastaid osalema ka mõnel meie traditsioonilisel ettevõtmisel, näiteks avamatk Taevaskotta õppeaasta algul, küünalde süütamine looduse- ja kultuuritegelaste haudadel aasta viimasel päeval Raadi kalmistul ja TÜLKR-i aastapäevakonverents ning piduüritused märtsis.

KÜS: Kui meie olime tudengid, siis väga palju seda vanemat generatsiooni ei olnudki ja nüüd oleme ise selleks saanud. Seega ikka püüame natuke seltsi tegemistes kaasa lüüa. Samas on vanemate poolt tugevalt ka seda suhtumist, et väga ei taha noori segada, ja oodatakse, et noored ise vanemaid juurde kutsuks, kui selleks huvi ja soovi on. Ma arvan, et need, kes tahavad, jäävad pigem ise seltsiga seotuks, et suhtelist isevoolu lähevad need asjad. Üritustele on

meil kõik oodatud ning väga positiivne on, kui on kogemustega inimesi, kelle poole saab pöörduda.

On teil ka liikmepoliitika olemas? Kas sedalaadi küsimused näiteks presidenti-juhatust valides on kuidagi debati keskmes?

SOREX: Meil üldine liikmepoliitika kui selline puudub, sest kasvame orgaaniliselt ja kohaneme vastavalt "põlvkondade" eripäradele. Uute liikmetega puhuvad uued tuuled ja uute mõttekandjate ja -arendajate lisandumine võib muuta olemasolevaid fookusi ja tegevussuundi. Juhatusse valime motiveeritud inimesi, keda tunneme ja usaldame. Liikmepoliitikaalased debadid kui sellised puuduvad – kui organisatsioonil on mure, siis arutame selle läbi ja leiame sobiva tegevussuuna.

RING: Meie liikmeks võib saada TÜLKR-i juhatuse otsusega iga Tartu üliõpilane, kes on eelneva aasta jooksul osalenud vähemalt kolmel üritusel ning kelle väärtushinnangutes ja ellusuhtumises ei ole ringi omadega võrreldes vastuolulisi kõrvalekaldeid. TÜLKR-i endiste presidentide nimekiri on väga väärikas ning ametiko-

hale pääsemiseks toimuvad iga aasta märtsis TÜLKR-i aastapäeva paiku debatt ja valimised, kus väljavalitud noored saavad järgneva aasta jooksul looduskaitseringi igapäevaelu juhtida.

KÜS: Liikmepoliitika alus on meil see, et võtame vastu vaid Maaülikooli tudengeid. Kuna ülejäänud EMÜ seltsid piirduvad vaid ühe-kahe eriala tudengitega, oleme selles mõttes neist avatumad, kuid siiski küllaltki oma ülikoolikesksed. Uuema suunana püüame leida aktiivsemaid inimesi, kellel on seltsile midagi pakkuda, kuid kel huvi on, see ukse taha kindlasti ei jää. Valides see väga eredalt teemaks ei tule, pigem iga uus juhatuse otsustab koos selle üle.

Kas näete oma organisatsiooni pigem tudengiorganisatsiooniga, kus on lihtsalt mõnus sarnaste inimestega koos käia, või tõsisema tegijana oma valdkonnas?

KÜS: Üldiselt on püütud nende kahe vahel tasakaalu leida, kuigi suhtlusvõrgustik ja koostegemine on siiski natuke olulisemad ja hetkel ilmselt ka tugevamalt arendatud. Kuna tegu on tudengiorganisatsiooniga, kus põhirõhk on ise õppimisel ja

kogemuste saamisel, siis selle võrra polegi meie eesmärk olla ühiskonnas nõuandja, vaid pigem küsimuste tekitaja.

RING: Meid võib pidada keskkonnanõuandjate kasulavaks. Üritame ka näiteks Eesti Keskkonnaühenduste Koja liikmena aktiivselt kaasa rääkida loodusega seotud ametkondade otsuste suunamisel ning kui vaja, siis murekohtadele ka ühiskonna tähelepanu juhtida.

SOREX: Üks ei välista teist. Loomulikult oleme esmalt pigem tudengiorganisatsioon, kuid koostööpartneritega ka platvormiks, millelt motiveeritud tudeng saab reaalselt mõjutada keskkonna vallas tehtavat poliitikat ja vastuvõetavaid otsuseid.

Teid kõiki ühendab roheline maailmavaade, kuid kas selle sees on veel mingeid eraldi allhoovusi?

KÜS: Pigem võiks vist öelda, millega me väga tegelenud pole, ja selleks on tehnoloogilised lahendused. Eks meil rohkem ikka kisub sinna EMÜ teemavaldkondade hulka see värk: looduskaitse, metsad, jäätmed, toit. Suveakadeemia kaudu kindlasti tegeleme ka kultuuripärandi ja maaelu teemadega.

SOREX: Meil on olnud palju erinevaid tegevussuundi ja projekte, mis pärast elluäratamist peagi kujunevad traditsioonilisteks – näiteks rattaretked, avalikud loengud, talgud, matkad –, kuid aktiivse tuumiku vahetumisel avastatakse huvi mingil uuel tegevussuunal ja ennast hakatakse taasavastama mõne teise nurga alt. Suunad vahelduvad orgaaniliselt, kuid kogetu talletub – abikäsi on palju. Nii me liiglemegi ühest allhoovusest teise.

RING: Juba algusaegadest, mil looduskaitseringi teaduslik juhendaja oli Jaan Eilart, on TÜLKR looduse tunnetamise ja kaitsmise kõrval uurinud kultuuri- ja kodulugu ning oma liikmeid neil teemadel harinud. Igal väljasõidul, ükskõik millisesse Eestimaa paika, üritame teadvustada paiga ajaloolist tähtsust.

Kui rohelised te õigupoolest siis olete?

RING: Ilmselt on TÜLKR kõige rohelisem tudengiorganisatsioon Eestis. Kohati on suundumus kalduda ekstreemsuse ja mürkrohelisuse poole nagu noortele aktivistidele kohane. Matkadel liigeldes üritatakse askeetlikult hakkama saada võimalikult vähesega ning iga oma tegevusega loodusele võimalikult vähe mõju avaldada.

Organisatsiooni liikmete vanuse suurenedes äärmuslikkus enamasti kahaneb, aga põhitööd keskkonna hoidmisel jäävad terveks eluks.

SOREX: Ei tahaks öelda, et äärmusest äärmusesse, aga on nii üdini rohelisi kui ka keskmiselt rohelisi. Ilma rohelise maailmavaateta ei olegi võimalik meie organisatsiooni liikmeks saada. Selle me hammustame suhteliselt kiiresti läbi, kui roheline keegi on.

Olen pikalt küsinud rohelise maailmavaate kohta, aga palju te oma kohtumistel muid maailmaasju arutate? Poliitika huvitab? Silver Meikarist ja erakondade rahastamiskandaalist on juttu olnud?

KÜS: Poliitikast oleme KÜS-is mõnikord saunalaval rääkinud, vahel harva laua taga. Kuigi hoiame end asjadega kursis, eraldi kokkusaamisi maailmaasjade arutamiseks me ei korralda.

SOREX: Oma kohtumisel arutame seda, mis parasjagu hingel on – kui selleks on mõni kentsakas uudis, siis kindlasti jookseb see vestlusest läbi, kui hoopis mõne eksamiga pusimist, siis peegeldub ka see mõttevahetuses. Mõte on vaba lendama, kus tal parasjagu soovi on. Püüame seda mitte piirata, vaid soosida.

RING: Ühiskonnas levivad hoiakud muudes eluvaldkondades on otseses seoses sellega, suhtub inimene loodusse. Seetõttu tuleb kogu maailmas toimuval silma peal hoida ning jälgida, kuidas Gaia vähki kontrolli all hoida.

Lõpetuseks: mida peaks Eesti valitsus tegema, et siinne keskkonnapoliitika paremaks muuta?

KÜS: Valitsus peaks vaatama ringi ja mõtlema korra, et kas on õige keskenduda

ainult majanduskasvule orienteeritud majandusele ühiskonna ja looduskeskonna arvelt või peaks veidi oma väärtusi muutama, et leida selle koha pealt parem tasakaal. Vastu on küll võetud “Säästev Eesti 21”, keskkonnanõuandjate hulk elukeskkonda hoidvaid seadusi jms, aga tundub, et tegelikkuses järgitakse endale võetud eesmärgi liiga vähe. Oleks hea algus, kui oma tegevused nendega vastavusse viidaks. Üldiselt väga hull ka pole, nagu kogu ühiskond, areneb ka keskkonnapoliitika ja -korraldus meil pidevalt.

RING: Eesti on ainulaadse loodusega paik ning geograafilistel ja ajaloolistel põhjustel on meil säilinud unikaalseid kooslusi ja maastikke. Tähtis on neid edasi hoida, mitte põhjendamatult suurte keskkonnamõjude hinnaga saada hõlpu tulu loodusvaradest. Põlevkivi kaevandamise mahud ja turba kaevandamise mõttekus tuleks ümber hinnata. Maha tuleks mätta igasugune mõte Saaremaa püsiühenduse rajamisest, mis oleks mere ökosüsteemidele mõttetult suurte mõjudega projekt. Eestlaste keskkonnateadlikkus ning loodustunnetus tuleks tõsta maailma esimese viie riigi sekka.

SOREX: Keskkonnapoliitika probleemid Eestis on juurdunud otsuseid vastuvõtivate ametnike, ettevõtjate ja tavakodanike ehk ühiskonna teadvustamata sotsiaalsesse vastutusse keskkonna – ja selle kaudu teiste kaasmaalaste – ees. Teadvustagem seda siis.

Keskkonna väärtustamine ja keskkonna printsiipidest juhendumine ametnikutöös peaks olema sama loomulik nagu hingamine – me ei mõtle selle peale, aga teeme seda pidevalt. Eluterve, mõistlik. Sellist elu- ja töökultuuri peaks Eesti valitsus juurutama – aru saama, mis need põhimõtted on, ning neid arvesse võtma oma otsuste tegemisel. Et ei oleks lihtsalt jokk, vaid ka sisuliselt õige.

nõuannet vabaühenduse juhile

Koolitaja **RAIMO ÜLAVERE** ütleb, kuidas ootused ja tegelikkus vabaühenduste kohustustest tulvil argielus omavahel vastavusse seada. Ja see ei tähenda üleloomulikku harmooniat!

9 Aita inimestel motivatsiooni näha ja hoida. Iga inimene tahab milleski paremaks saada (aita tal õppida, edasi liikuda) ja iga inimese jaoks on oluline töö tähendus (aita tal seda enda jaoks näha).

8 Ole vait. Päriselt! Ole pigem küsija ja kuulaja kui suure suuga õhulossi maalija ja kamba ees lipuga vehkija.

7 Sundmotiveerimise asemel proovi julgustada katsetama. „See on sulle kasulik“-tüüpi sundmotiveerimise ja veenmise asemel kaalu tegutsemisläve alandamist. Tee projektitükid lühiajalisemaks; ütle, et see on esimene etapp, astu üks samm korraga.

6 Ole nõudlik. Ole nõudlik eelkõige tegevuste ja protsessi suhtes. Näiteks iga koosolek lõppegu kokkulepitud tegevusega, millel on ka tähtjad ja vastutajad. Kui tähtaja saabudes selgub, et inimesel „polnud aega“, et asi ära teha, siis küsi (võib-olla isegi sõna-sõnalt): „Kas päriselt oli kiire või oli seal veel midagi?“ On suur tõenäosus, et vastus on „Jah, aega polnud ja siis oli veel ...“. See „veel“ on tõenäoliselt tegelik põhjus.

5 Anna inimesele aega seedida. Kui pakud uut väljakutset, siis on statistika järgi u 70-80% tõenäosus, et inimene ütleb „ei“ (tõsi, mõnikord ainult mõttes, ent see ei lahenda sinu probleemi). Kui aga annad aega päeva või paar mõttega harjuda, väheneb vastupanu uuele ideele-väljakutsele kordi. Anna aega.

4 Olge partnerid, mitte juhid-alluvad. Sinu töö on aidata ja võimaldada teistel oma tööd võimalikult hästi teha ning koristada teelt takistusi, mis ei seda võimalda. Töö tulemuse eest vastutab eelkõige inimene ise.

3 Keskendu tugevustele, mitte nõrkustele. Klišeelik, ent tõsi. Kui sa oled niru Exceli tegija, ent seda on raportiks vaja, siis ära näe kohutavalt vaeva keskpäraseks Exceli-asjatundjaks saamisel. Õpi see vajadusel ära miinimumtasemel või leia keegi, kellele see tegevus meeldib. Suhtu samal moel ka oma inimestesse ja nende arengusse.

2 Ära tagasisidega üle pinguta, pigem vähenda seda. Hoolitse aga selle eest, et inimesed saaksid tagasisidet kolmest allikast: tööst endast (mingi tulemuslikkuse mõõt?), oma kogemusest (aita tal see läbi küsimuste sõnastada) ning kolleegidelt (see on mõjusam kui sinu, juhi tagasiside).

1 Rahulolu tekib heast tulemusest, mitte vastupidi. Ära kuluta lõputult aega suhete klaarimisele ja meeskonna suhete lihvimisele. Selge siht ning hea tulemuslikkus motiveerivad meeskonda pikaajaliselt enam kui selle liikmete vahel valitsev ideaalne harmoonia. Edukad meeskonnad on pigem rahutud ja rahulolematud.

0 Jäta inimestele vastutus oma töö ja elu eest. Vastutus tekib ainult ühel moel – kui inimene on selle ise valinud. Mida enam inimene saab valida, mida, kuidas, kellega ja millal teha, seda enam ta vastutab.

10 aastat hiljem

Miks hakkavad staažikamad vabakondlased nägusid tegema ja sapiseid märkusi pilduma, kui mõni neist mainib sõnapaari “Barkašovi grupeering”? **URMO KÜBAR** leiab vastuse kümne aasta tagustest Foorumitest. Ja muidugi on see EKAK-iga seotud.

2002. aasta suvel küsis Riigikoogu seks ajaks nende juures juba rohkem kui aasta aega menetletud EKAK-i eelnõu kohta valitsuse arvamust. Augustis ta selle ka sai, allkirjutajaks siseminister (sel hetkel ka justiitsministri ülesannetes) Ain Seppik.

Avaldades alustuseks eelnõule küll toetust, võttis kiri seejärel veidrama pöörde. “Kontseptsiooni olemasoleval kujul heakskiitmine võib endaga kaasa tuua mitmeid julgeolekuriske, andes laiemad tegutsemisvabaduse võimalused laiapõhjalistele kuritegelikele struktuuridele (skin-headid, parkašovi grupeering, maffia jne),” kirjutas minister.

Edasi tuli veel ettepanek “et vastuolusid mitte süvendada, peame otstarbekaks initsiatiivi üleminekut [EKAK-iga töötamisel] riiklikele struktuuridele”; jutt sellest, et EKAK-i põhimõtted “erinevad tugevalt antud temaatika käsitlemisest Euroopa Komisjoni dokumentides”, ja tõdemus, et EKAK-i “praegusel kujul vastuvõtmine tekitab riigile palju probleeme ja kohustusi, mida on kas väga raske või võimatu täita”.

Selle vastu, et töösse EKAK-iga sinna maani üsna leigelt suhtunud riik rohkem initsiatiivi võiks näidata, polnuks ühenduste esindajatel ilmselt midagi. Muu eest sai aga Siseministeeriumi spetsialisti Kadri Kopli (kes muide oli 1999. aastal EKAK-i esimese, kõrvale jäetud versiooni

tegemise ajal EMSL-i juhataja) koostatud tekstile allkirjutanud minister võtta nii vabaihendustelt, Foorumilt kui ka näiteks toonaselt Riigikogu liikmelt Liia Hännilt, kes nimetas seda ministri esitatud arupärimises “üheks kõige kummalisemaks kirjaks, mis Riigikokku jõudnud”.

Et EKAK kuritegelike struktuuride tegutsemisvabadust laiendaks, pole pärast Seppikut keegi enam peljanud.

“Kui avalik võim soovib mingeid protsessesse pidurdada ja neile vastu töötada, võetakse selle nimel kasutusele kogu demagoogiaarsenal, häbenemata ennast seejuures lolliks teha,” kirjutas Agu Laius.

Et EKAK kuritegelike struktuuride tegutsemisvabadust laiendaks, pole pärast Seppikut keegi enam peljanud, ent aegajalt leidub ikka selliseid, kes tulevad välja avastusega, et “ka terroristid ja maffia on ju kolmas sektor!”, ehkki maffiat vaevalt kasumitaotluseta organisatsiooniks saab pidada. Huvitav, kas need inimesed on juba ka kuulnud, et näiteks tikku võib kasutada nii pliidi alla tule kui ka maja süütamiseks või et keemiateadmiste abil saab valmistada nii vähivirumise kui ka pommi?

Ning kui kellelgi tekkis nüüd küsimus, mis oli see kardetud “parkašovi grupeering”, siis vene šovinist Aleksander Barkašov oli juudivastase ja muidu vaenu õhutamise organisatsiooni Vene Rahvuslik Ühtsus liider, kelle jüngrid sajandi algul ka Eestis siinseid vene noori üles kütta üritasid.

Ministri hoiatusest hoolimata võttis Riigikogu 12. detsembril EKAK-i vastu, poolt olid kõik 52 hääletusel osalenud parlamendiliiget. Enne hääletamist peeti kõnesid, kus öeldi EKAK-i ja kodanikuühiskonna kohta kauneid sõnu ning kes kauneid sõnu ei öelnud või teema suhtes teadmatust üles näitas, sai järgmistelt sõnavõtjatelt hurjutada.

Mis aga puudutab neid riigile tekkivaid “probleeme ja kohustusi, mida on kas väga raske või võimatu täita”, nagu Seppik Riigikogule kirjutas, siis üleliia riik end vaevama ei hakanud. Kolm kuud hiljem toimusid parlamendivalimised, vahetus valitsus ning alles 2003. aasta sügisel määrati EKAK-iga tegelemine regionaalminister Jaan Õunapuu (Rahvaliid) ülesandeks. Tema büroo pidi kokku kutsuma avaliku võimu ja vabaihenduste esindajate ühiskomisjoni ning koostama tegevuskava, mille elluviimiseks nähti ette 200 000 krooni (u 12 800 eurot) aastas. Aga see on juba eraldi lugu.

Kõiki Foorumeid saab lugeda www.ngo.ee/foorum.

EMSL-i vanad ja noored. Juhataja Urmo Kübar, ajateenistusest suvekooli lubatud Martin Meitern, venekeelne teavitaja Ivan Lavrentjev, tulevigrupi Anna Laido ja liikmete Robert Peetsalu.

Maakondlike arenduskeskuste vabaiühenduste konsultantide südamluk kohtumine – Krista Habakukk Pärnust ja Kristi Lõhmus Viljandist.

Tallinna Kalamaja ja Pelgulinna asumirahvast ühendava Telliskivi Seltsi tervet mõistust ja südametunnistust Juho "Jubejuss" Kalbergi seirab armund pilgul Pille-Katrin Levin Eesti Sclerosis Multiplex Ühingute Liidust.

Soolise tasakaalustamise pildil suvekoolis tarkust jaganud Eesti Energia juhatuse liige Margus Rink ning EMSL-i nõukogu liikmed, memokraat Daniel Vaarik ja Eesti Väitlusseltsi juhataja Margo Loor. Toda seal vahel teate niigi.

Vabakonna

SUVEKOOL

Jäeneda mõisas

Maris Jõgeva Avatud Eesti Fondist ja Riina Kuusik-Rajasaar MTÜ-st Mondo.

Preilid päevitavad ka septembris. Birgit Roots ja Agne Tamm Heateo Sihtasutusest ning Kärt Vajakas Perekeskusest Sina ja Mina.

Meenutuseks natuke päikest ja lohutuseks, et küll see tuleb varsti taas. Vabakonna viimane suvekool ei toimunud seekord enam EMSL-i nime all, vaid korraldajate ring oli palju suurem, nagu ka üle aastate rekordiline osalejate hulk.

Teemaks oli vabaiühendused ning nende liikmed ja võrgustikud, järelejäänud materjalidega saab tutvuda www.ngo.ee/suvekool. Järgmine tuleb tänavu sügisel ilmselt mõjude hindamisest.

Fotod: Alari Rammo

Kiirkohtingul tutvus iga suvekoolis osalenu viie minuti kaupa nii kümme-konnan võimaliku partneriga koostööhuvi ja -võimaluste selgitamiseks. Päril lõbus oli.